

16de Aarg.

1885.

29de Bind.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift

for

nyttig og underholdende Læsning.

Udgivet af A. Thronsen.

31te Marts. — 6te Hefte.

Decorah, Iowa.

Pa Udgiverens Forlag.

Trykt i den Norske Synodes Bogtrykkeri.

Entered at the P.-O. at Decorah as 2nd class postal matter.

„For Hjemmet“

udkommer med to Aft i Omflag to Gange om Maanedn (15de og 30te) og koster \$2.00 (til Norge og Danmark \$2.25) om Aaret i Forstud. Klubber paa 6 betalte Exemplarer faa det 7de frit.

Adresse: K. Thronsen, Box 1014, Decorah, Iowa.

Hegners Møbelmagazin

har et smukt Udvalg af alle Slags saavel elegante som simplere Møbler til Møblering af Stadsværelser, Dagligværelser og Soverværelser; elastiske Sengebunde, Lænestole, Gynge stole, Spiseborde med Indstudsplader, Centrumborde af nyeste Façon, Fosfilsten Borde, Speile og ellers Alt, hvad man pleier at finde i en velforlyst Møbelhandel. Gode Varer til rimelige Priser. Afslæg mig et Besøg, førend du kober andetseds.

Mine Møbelrum er et Kvartal Nordvest fra Milwaukee & St. Paul R. R. Depot. Chs. Hegner.

Meneely & Company, West Troy, N. Y.,

Klokker. Fordelagtigt bekjendt blandt Almenheden siden 1826. Kirke-, Kapel-, Skole-, Brandalarm og andre Klokker; ogsaa forskjellige Slags Klokkespil.

85 41 h p

 Real Estate for Sale. I have for Sale Town property and improved Farms and can suit almost any kind of wants in this line. The said property is situated in and around the City of Decorah, Winnesheik Co., Iowa. Prices low and terms to suit purchaser.

Apply to
(13 t. f.),

E. P. Johnson,
Office over Winnesheik County Bank, Decorah, Iowa.

J. J. O. Gremm.

følger

Pianoer, Orgler, Violin-Streng, Sy-Maskiner, Olie, Naale etc.

af bedste og billigste Slags, saa billigt, som det kan sælges.

Se ind til ham, førend De afflutter Handel med nogen Anden.

 Pianoer og Orgler stemmes, og Arbeidet garanteres.

Office i det gamle Post-Office ligeoverfor St. Cloud Hotel.

1 h

DECORAH, IOWA.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

16de Aarg. } 31te Marts 1885. } 6te Hefte.

Paaskeherberget.

(Af Ingemann).

Den største Paaske, Verden har seet, var nær med sin Kval og Fryd;
I Forsal der sidder en stille Husbond og lytter taus til hvor Lyd.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Hans Hus er smykket festligt og rent og Høitidens Hal beredt;
Men Gjæsterne, som i hans Hus vil glædes, hans Dine aldrig har seet.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Ei Ven og Frænde bad han til Gæst: fast Ingen han eier mer;
Dog bares ham for, der paa Bei var Venner, og vist ved Kvæld han dem ser.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Bed Gry han sendte Huskarlen ud med Krukken til Fodtøt vand,
Med Huskarlen kommer til stille Husbond en Svend og en Fissermand.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Den Ungersvend i Nashu og Blik er sagerste Jomfru lig,
Og Fisteren synes som Klippen trofast; ved Træfllen neie de sig.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

De spørge kun i Mesterens Navn om Herberg til Paaskefest.
Glad Husbonden viser dem store Højsal, beredt til herligste Gæst.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Den stille Husbonds Navn er forglemt; dog saligst ham blev hin Dag:
Hin Aften den evige Verdens Frelser holdt Nadver under hans Tag.
O, saligt det Hus, som vor Herre gjæster!

Den hellige Johannes.

(Slutning).

Det var en mægtig Prædiken, Peter holdt hin første kristne Pintje. Aanden lagde ham Ordene i Munden. Han talte til Jøderne om, at den Jesus, som de fort i Forveien havde korsfæstet, han var opstanden og havde sat sig hos Guds høire Haand, saaledes som David forud havde talt om ham. „Men der de hørte dette, gif det dem som et Sting igjennem Hjertet, og de sagde til Peter og de andre Apostler: I Mænd, Brødre! hvad skulle vi gjøre? Men Peter sagde til dem, omvender Eder, og enhver af Eder lade sig døbe i Jesu Christi Naavn til Syndernes Forladelse, og I skulle faa den Hellig Aands Gave!“ Der lagdes den samme Dag henved 3,000 Sjæle til Menigheden. „Apostlerne bleve ved med Undervisning og Samsundet og Brødsbrøndelsen og Bønnerne. Men Herren lagde daglig dem til Menigheden, som bleve frelste.“

I dette Arbeide havde Johannes uden Tvivl en væsentlig Andel. En Dag træffe vi Peter og Johannes sammen. De gif op i Templet ved Bonnens Time. Ved den Tempel Dør, som kaldes den skjønne, stodte de paa en Mand, som var halt fra Moders-Liv af; han bad dem om en Almisse. De gave ham ikke Sølv og Guld; det havde de ikke; men de helbredede ham, saa han strax „gif omkring og sprang og lovede Gud.“ Dette Under bragte en stor Mennefskare sammen. Petrus benyttede Anledningen til at holde en knusende Bøds-prædiken: Livsens Tyrste havde de slaget ihjel; men Gud havde opreist ham fra de Døde. Nu skulde de fatte et andet Sind og vende om, at deres Synder maatte vorde udslettede. Men de Dverste

blandt Jøderne taalte ikke at høre om Opstandelsen; deres onde Sambittighed slog dem. De satte da Peter og Johannes i Fængsel til den næste Dag. Disse forsvarede sig under Forhøret med stor Frimodighed, og da Ingen kunde negte det Tegn, som var steet, forbød Raadet dem kun, „at de aldeles ikke skulde tale eller lære i Jesu Naavn.“ Men Peter og Johannes holdt det for rettest at adlyde Gud, og talte det, de havde seet og hørt, trods Forbud og Trudsler.

Da de kom til sine Egne og fortalte, hvorledes det var gaaet dem, blev der et underligt Skue. „De opløstede samdrægtig Kisten til Gud med Taksigelse,“ og der de havde bedet, henægedes Stedet, hvor de vare forsamlede. Hvor glad var ikke Johannes over, at han var værdigets at smage Jesu Fidelsers Kalk! Da Apostlerne vedbleve med at prædike og gjøre Undergjerninger, bleve de af Ypperste-Priesterne og Sadducæerne kastede i Fængsel. „Men Herrens Engel oplod Fængslets Døre om Natten.“ Den næste Dag vare de som sædvanligt i Templet og lærte. De lode sig fremstille for Raadet; der blev paalagt dem Tausked, men de talte; thi „man bor adlyde Gud mere end Mennefsker.“ Og da de fremdeles mindede det hoi Raad om Jesu Korsfæstelse og Opstandelse og formanede dem til Omvendelse,“ skar dette dem i Hjertet, og de raadsløge om at slaa Apostlerne ihjel.“ Da var det at Gamaliel, Pauli hoit agtede Værer, gav det kloge Raad, at lade Apostlerne være i Fred; „thi dersom dette Raad eller denne Gjerning er af Mennefsker, bliver den forstyrret; men er den af

Gud, da kunne J ikke forstyrre den." Gamaliels Raad blev fulgt; Apostlerne bleve dog hudstrogne, og det blev dem atter forbudt at tale i Jesu Navn. Men de vare glade, „fordi de vare blevne agtede værdige til at forhaanes for Jesu Navns Skyld." Johannes fik altsaa sande Jesu Ord: „Have de forfulgt mig, skulle de og forfølge Eder."

Om kort maatte Johannes være Vidne til, at hans Broder Jacob blev henrettet af Kong Herodes Agrippa, Aar 44. Jøderne til Behag lod Herodes ogsaa Peter fængsle; men en Engel friede ham udaf Fængslet. Da Herodes fik andre Ting at varetage, standsede Forfølgelsen. Herodes omkom snart efter paa en uheldig Maade; hans Kjød gif i Forraadelse i levende Live, „og han blev forteret af Orme." Jacob var den første af Apostlerne, som led Martyrdøden; Johannes fik derimod virke i endnu to Menneske Aldre.

For det Første arbejdede han i Jødeland, særlig i Jerusalem. Men ved at se paa Tidernes Tegn, skjønte han, at Guds Straffedomme snart maatte ramme det arme forhærdede Folk. Han drog da til Efesus i Lille-Asien.

En stor Trængsel forestod Kirken. I Rom regjerede den grusomme Nero, et Umennefte selv mod sine Nærmeste. Kristne blev bundne til Stolper og besmurt med Tjære; om Natten tjente de som Blus i Roms Gader. I denne Forfølgelse blev Peter Korsfæstet og Paulus hakshugget. Johannes, saa langt borte han end var, slap heller ikke ganske fri; han blev forvist til Den Patmos strax udenfor Efesus. Midt under den ydre Trængsel blev det her forundt Johannes at skue ind i Kirkens Fremtid. Det var under Landflugtigheden paa Patmos, Gud gav ham den Aabenbaring, som vi finde optegnet i det

Nye Testamente. Hvor længe Johannes forblev paa Patmos, vide vi ikke; rimeligvis vendte han tilbage til Efesus, saasnart Nyttet om Neros Død naaede ham.

Med hvilke Følelser maa ikke Johannes have begyndt sit Arbejde igjen! Alle hans Medapostler vare indkaldte til Hvilen, efter at de havde beseglet den Tro, som de prædikede, med deres Blod. De vare Blodvidner; men Johannes skulde endnu en lang Stund saa vidne om Jesus med levende Røst. Fra nu af faldt, saa at sige, Overophyret over alle Menigheder paa Johannes. Og fra Efesus havde han let Afgang til alle Lande, hvor Christi Rige var udbredt. Efesus var ligesom Midtpunktet i den daværende Kristenhed. J Vest saa Grækenland, Italien og Spanien; i Syd Egypten, Palæstina og Arabien, i Ost Lilleasien og Landene omkring Babylon. Fra alle disse Egne var det let at saa Underretning for Johannes, da der i Efesus dreves en betydelig Værdens Handel. Mange af Menighederne havde den Glæde at se den gamle Apostel hos sig; men der var for Mange, og Nogle af dem for langt borte til, at han skulde kunne besøge dem. Dog hvor hans Tjeneste behøvedes, ilede han hen og skæde hverken Møie eller Farer.

Johannes opnaaede en hoi Alder. Han var vel den yngste af Apostlerne, men saa overlevede han dem Alle vel en Menneskealder, omtrent til Aar 100 efter Christi Fødsel. Medens de Andre lede Martyrdøden saa døde Johannes Straadød. De andre Apostlers Livsllys blev slukt ligesom af et pludseligt, heftigt Vindstød; men hos Johannes sluktedes det af sig selv; det var udbændt.

Johannes var en af de mest anseede blandt Apostlerne. Paulus siger, at Jacob (Alfai Søn) og Peter og Jo-

hannes anfaaes som Menighedens Pilder. Der var ingen Rangsforfjæl; men ligesom ellers var ogsaa her Gaverne forfjællig uddelte. En havde faaet 5 en Anden 2 en Tredie 1 Talent. Peter førte altid Ordet baade før og efter Jesu Bortgang; og det var det Samme, enten han var sammen med alle Apostlerne eller blot med Johannes. Det var vel baade hans Alder og hans Tyrighed, som gav ham denne fremstudte Stilling.

Johannes har efterladt os flere Skrifter. Frugten af hans Virksomhed naar saaledes lige ind i vor Tid. Foruden Aabenbaringen har han efterladt os et Evangelium og tre Breve. Han angiver selv Hensigten med Evangeliet saaledes: „Dette er skrevet forat I skulle tro, at Jesus er Kristus, Guds Son, og at I, som tro, skulle have Livet i hans Navn.“ Vi finde ingensteds saa klare Beviser for, at Jesus maa være sand væsentlig Gud, som netop hos Johannes. Der var ogsaa i Johannes's Dage dem, som negtedes Christi Guddom, men som dog vilde smykke sig med Christi Navn. Der har været Saadanne til alle Tider, ikke mindst i vore Dage. Vi bør da takke Gud for Johannes's klare Vidnesbyrd i denne Sag. Vi ville nævne to uomstødelige Beviser: „I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud og Ordet var Gud. . . Og Ordet blev Kjød og boede blandt os Joh. 1, 1. 14. (Stedet selv viser, at her er Tale om det personlige, evige Ord, som er Jesus, og som ved Kjødspaataagelsen blev vor Broder; ved dette Ord har Faderen talt allertydeligst til os om sin Kjærlighed til den faldne Slægt). I Joh. første Brev 5, 20 læse vi: „Jesus Kristus er den sande Gud og det evige Liv.“ Men det er ikke Johannes nok, at vi vide alt dette; han opmuntrer og

tilskynder os ogsaa til at tro paa Jesus og vise ny Lydighed.

Luther skriver i sin Fortale til Joh. 1ste Brev: Denne Epistel er en ret apostolisk Epistel og skulde med Rette følge strax efter hans Evangelium. Thi ligesom han i Evangeliet indsfærper Troen, saaledes imodegaar han i Epistelen dem, som rose sig af Troen uden Gjærninger, og lærer atter og atter, hvorledes Gjærningerne ikke udeblive, hvor Troen er. Udeblive de, saa er Troen ikke restaffen men Vogn og Værk.

Malerne og Billedhuggerne pleie at afbilde Johannes med en Ørn ved Siden af ham. Dermed skal ikke betegnes, at han bruger hoitravende Ord og Talemaader, eller at han lægger an paa saakaldt Veltalenhed. Dette Symbillede betegner det Hoie og Majestætiske ved Indholdet. Johannes's Tankesflugt er som Ørnens hoie, majestætiske Flugt.

Luther siger i en Prædiken over Joh. 1: „Johannes taler ret og slet og ensfoldigt ligesom et Barn, og efter de Verdsligvises Dom lyde hans Ord ret barnagtige. Men der ligger en saadan Majestæt skjult i dem, som intet Menneſke, hvor hoit han end er opløst kan udførste eller udfige.“ [Erl. XLV, 329].

I Luthers Bordtaler heder det: „Johannes taler saa simple og ensfoldige Ord, at ensfoldigere Ord aldrig mere skal komme til Verden; alligevel siger han under saadan Ensfoldighed Alt, som en Anden siger med prangende, sjuulstige og hoitravende — men dunkle Ord. Tag f. Ex. de to Sprog: „Den, som bekynder Sonnen, har ogsaa Faderen“; og „Loven er givne ved Moses, Naaden og Sandheden er bleven ved Jesus Kristus.“

Dette tjene da til en Øversigt over St. Johannes's Liv og Virksomhed. Det var

et langt og daadrigt Liv; ved Tale og Skrift og ved inderlig Kjærlighed har han sanket mange Sjæle til Guds Rige. Der kunde Noget synes, at det var et overflodigt og orkesløst Arbejde, at skrive saa Meget om Johannes. især da det Allermeste af Foregaaende findes hist og her i det Nye Testamente. Det er imidlertid ikke vor Hensigt at overslodiggjøre Granskningen i det Nye Testamente an-

gaaende Johannes, men meget mere at loffe En og Anden til selv at læse efter, om disse Ting forholde sig saaledes, som de her ere fortalte. Og paa samme Tid, som vi have søgt at gjøre Læserne kjendt med „Kjærlighedens Apostel“ saa haabe vi han ogsaa, maa lære ham, som er Kjærligheden selv, at kjende og saa Lyst til hans livsalige Ord.

M. P a n g e l a n d.

3 Skumringen.

(Fortælling af N. Fries.)

(Slutning.)

Mor Lina saa en Tid stiltiende paa ham og nikkede af og til saa stærkt med Hovedet, at alle tre Dobbelthagerne rystedes, og som om hun vilde sige: „Saaledes skal det være; saaledes huer du mig!“

Da Tiden tilsidst blev hende for lang, — hun tænkte paa sin bløde Seng og sin deilige Nattero, — sagde hun:

„Nu Hartman, nu vil De vel sige mig, hvor De er at finde, hvor jeg skal vise Gutten hen? Førend i Oktober kan han ikke være her tilbage, — men hvad da?“

Wolf Hartman talte først den gode Kone for Alt, hvad hun havde gjort mod Gutten og mod ham, og hans raa, dybe Stemme bævede saaledes, da han talte, at Tykke Lina atter blev greben af stærk Benægelse. Derpaa sagde han hende, hvor han boede og var at finde, og at han i ethvert Tilfælde vilde søge at være tilbage til Hamburg i Lobet af Oktober Maaned.

En ny Dags Morgenrøde steg nu op i dennes Mand's Hjerte, der saa længe havde været begravet i mørk Nat. Sagte drog det Haab ind i hans Sjæl, at efter

saa stor Lidelse, Livsbyrde og Kval kunde gennem hans Søn's Kjærlighed en sildig Lykke endnu være ham forbeholdt, at denne Kjærlighed var saa trofast og god, at den ikke vilde tilregne ham som Skyld den Skygge, hans Fortid kastede over Sønnens Liv. Havde denne Søn nu allerede været der, havde hans lyse, glade Dine smilet ham imøde, og hans unge Arme omsluttet ham, da var det vist allerede nu blevet ganske lyst i hans Sjæl; men havde endnu en Prøvelses-tid at gennemgaa, inden denne Lykke skulde opblomstre for ham!

Ligesom der over Solopgangen ofte leirer sig en tyk Taage, der fortætter sig til Skyer og tilslører Dagen, saaledes gif det ogsaa Wolf Hartman. Den Tanke lagde sig som Taage over hans opstigende Haab, at Menneffene dog altid vilde tænke paa, at han havde været en dømt Straffange, og om ogsaa hans eget Barn selv ikke vilde tilregne og forholde ham det, saa vilde Andre dog ikke forglemme, at denne Søn havde et Tugthuslem til Fader.

Disse tunge Tanker var atter blevne levende hos ham gennem forskjellige

Møder, han havde havt med gamle Bekjendte. Enten havde man sig villet undgaa at kjende ham, eller ogsaa havde der i deres Maade at behandle ham paa været lagt en saa fornærmende Mistro og Uvillie, at det oprørte ham i hans inderste Hjerte, og han maatte tænke hos sig selv, disse vilde gjælde for kristelige Menneſter og falde sig efter hans Navn der ſagde til Miſdæderen paa Korſet: „I dag ſkal du være med mig i Paradis!“

Derfor vilde han atter gjøre Reifen med ſom Fyrbøder. Han havde viſnok nu, da hans Opførelſe ikke gav Anledning til nogen Klage, kunnet ſaa en anden og bedre Stilling, men han vilde ikke have det anderledes.

Den næſte Dag ſkulde Skibet atter afgaa. Paſſagererne indſandt ſig allerede Dagen forud, og Wolf Hartman tilligemed nogle Andre af Skibets Beſætning havde ſaaet Ordre til at være Fruentimmerne behjælpelige med at ſtige op ad Faldreſtrappen.

En fuldt ladet Baad med Reifende, hvoriblandt mange Koner og unge Piger lagde atter til. Den ene efter den anden ſteg enkeltviſ op af den ſteile Trappe til det kolofale Skibsrum.

Den ſidſte var en ganſte ung Pige, hun kunde vel være en 15 a 16 Aar gammel, en ſin liden Skabning, der bar en brun Straahat paa de tykke, blonde Fletter, der ſom en Krone laa rundt det ſmukt formede Hoved. Et ligeledes brunt Slør var ſlynget rundt Hatten og derpaa heftet ſammen under Hagen, hvorved det friſte, bluffende Anſigt var ſat ſom i en Ramme. I den ene Haand bar hun en Stindvæſte og under den anden Arm en liden Hund med hvide, ſilkebløde Haar, ſom med ſin Stumpnæſe, blanke og ſorte Dine, klog og ud-

fordrende ſat ſit Hoved frem under Schavlet.

Hartman ſtod nederſt paa Trappen og rakte den lille Frosen ſin brede, ſværte Haaud indøde, og da hun med ſin ledige Haaud vilde gribe ham, gled Hunden ned fra hendes Arm og ſaldt i Vandet. — Høit ſkrigende bødte hun ſig ned for at gribe Dyret og havde nær tabt Ligevægten, derſom ikke Mandens ſtarke Arm havde holdt hende, og i næſte Dieblik var han ſprunget efter Hunden. Han greb med Lethed det pladſkende Dyr, arbejdede ſig op igjen og bragte ſuart begge, Pigen og Hunden, velbeholdne op paa Dækket, hvor han iſomt unddrog ſig den varme Tak og gik ned i Rummet for at aſtaſte de vaade Klæder.

Men denne Redningsdaad havde vundet ham den lille Frosens Hjerte, og hun hvilte ikke den anden Dag, forend hun ſik Die paa den tungſindige Mand, da han en Stund var ſtegen op af Dybet for at trække friſt Luſt.

Forſt omtredſede hun ham i Afſtand, uviſ om det ogsaa virkelig var ham, derpaa ſølte hun ſig lidt ræd for hans i Sandhed cyklopagtige Udſeende og vovede ikke at tiltale ham. Førend hun kunde komme til nogen afgjørende Beſtemmelse, om hun ſkulde gaa hen til ham eller ikke, var han atter gaaet ned i det ſorte Dyb, hvor den mægtige Maſſine raſtløs arbejdede.

Den næſte Dag tog hun Mod til ſig og traadte hjætt hen til ham, førend han ſik Tid til at ſmutte bort. Det reddede Dyr ledede hun efter et Baand ved Haanden.

„Jeg har endnu ikke rigtig takket Dem,“ ſagde hun, „fordi De hentede min kjære, lille Hund op af Vandet. Det havde været haardt for mig, om jeg

hadde mistet min eneste Rejsesammerat til den nye Verden. Vil De tillade mig at give dem dette!"

Bed disse Ord vilde hun stifte ham nogle Penge, indviklet i et Stykke hvidt Papir i Haanden.

Wolf Hartman rystede paa Hovedet og sagde kort:

„Det er ikke værdt at tale om denne Bagatel! Penge tager jeg ikke!"

Den lille Froken saa forundret paa ham og vidste i Diebliffet ikke, hvad hun mere skulde sige eller gjøre. Men derpaa rakte hun besluttet sin Haand, der var omsluttet af en fin Handske, til den fødede Mand og sagde:

„Da ville vi være Venner vi Tre, — ikke sandt Fido?" vendte hun sig til Hunden, som om der nu blot behøvedes denne Treadies Samtykke til at knytte Baandet. — Fido gav ogsaa lystig viftende med Svandsfen sit Bisfald til Forbundet. Derpaa nikkede hun fortrolig til Manden og begav sig atter til Bagstaven af Skibet, hvor der havde leiret sig mange forskjellige Grupper under det udspændte Seil.

Fyrbøderen saa efter Pigen og mumlede hen for sig:

„En net liden Ting! min Tro, en net liden Ting!"

Der udviklede sig nu et eiendommeligt Venstab mellem disse To i alle Henseender, saavel i Ydre som Indre, saa høist forskjellige Menneſter. Hver Eftermiddag kunde man se den lille Froken med det brune Elor i Forstaven af Skibet siddende paa en Kulle Loug eller andet lignende, og den bredskuldrede Fyrbøder med det fødede Ansigt, sammenhængede Arme og Skulderen lænet mod en eller anden Gjenstand, staaende foran hende opmærksomt lyttende til, hvad den søde Barnemund foresnaffede ham.

Den Lille reiste ganske alene over til New York. Hun var anbefalet til Kapteinen, som vel en og anden Gang tog sig lidt af hende, men forøvrigt havde hun blot sin lille Hund til Beskytter og Rejsesammerat. Det var hende heller ikke noget Ubægt at være alene og overladt til sig selv; thi det var længe siden hun mistede begge sine Forældre, og var fra den Tid gaaet fra Hus til Hus, fra Haand til Haand, — havde snart havt det godt, snart ondt, men nu tilsidst meget godt, — da havde hun været hos sin kjære, gamle Barbara, og hvis hun ikke var død, da havde hun ikke reist til Amerika. Men nu skulde hun til sin eneste Slægtning paa Faderens Side, der boede nogle Dagsreiser inde i Landet, hvor han eiede en Farm. Hun var imidlertid fuld af Haab og Mod og stolede tillidsfuldt paa Herren; hun havde, Gud ske Lov, lært Noget, og naar hun først blev et Par Aar ældre, vilde hun søge selv at erhverve sit daglige Brød.

Hun var fuld af Lov og Pris over denne Barbara, som havde været hendes Barnepige, der kjærlig og venlig bevogtede hendes første flygtige Skridt paa Livsbanen og delte alle hendes barnlige Glæder og Sorger. Hun var senere bleven gift med Klokkeren og Organisten ved Hovedkirken i deres Hjemby. — Efter mange Omstiftelser flyttede hun til hende og boede der, i disse sidste Aar, indtil Barbara døde. Da de ingen Børn havde, var hun ganske som deres eget Barn. Der havde hun lært at tro og bede, der havde hendes Hjerte fundet Ankergrund paa den evige Klippe, som ikke viger og vakler.

En anden Gang fortalte hun mere om sin tidligste Barndom, — at hun efter en liden Broders Død sølte sig saa ensom i sine Forældres Hus, thi Barbara kunde jo ikke altid udfylde hans

Plads. Da var hun saa lykkelig at finde en Legekamerat, en liden Gut som hedte Konrad, og som hun endnu holder meget af. Han boede i et lidet Hus i Nærheden af dem med sin Moder og en gammel, blind Tante i en Stue, hvor der altid var halvmørkt, men dog var der meget deilig! Hun vilde give meget, meget til for endnu engang at faa se og tale med denne sin Barndoms Legekamerat!

Wolf Hartman horte for det Meste taus til og overgav sig ganske til Indtrykket af denne kostelige, barnlige Pludren, der rislede hen over hans arme Sjæl som en klar, kjølede Røl og gjorde ham uudsigelig godt. Efterhaanden toede ogsaa hans Hjerte op, og han gjorde sin lille Veninde allehaande Meddelelser, i Begyndelsen kun sparsomt, men lidt efter lidt rigeligere. Kun det Eine kunde han ikke sige hende, hvad der som en sort Sky laa over hans Fortid. Og dog sølte han en dyb Trang til at sige hende det, — det skulde være for ham som en Guds Dom, at lægge Mærke til, hvilket Indtryk det vilde gjøre paa hende, hvad hun vilde sige dertil.

To Gange, — tre Gange havde han fast foresat sig at sige hende lige i Ansigtet, at hun talte med en løsladt Tugthusfange, — men altid havde det været ham umuligt at faa det over sine Læber. Hvad om hun da bleg og skjælvende reiste sig, sneg sig bort fra ham, — og aldrig mere vilde tale til ham? — han sølte, at det vilde knuse hans Hjerte. — Men endelig overvandt han sig og sagde hende det!

Og hun? — — Med sine klare Dine saa hun fast paa ham og sagde:

„Konrads Fader var ogsaa en Straffefange, det har Barbara fortalt mig!“

Dette var hoist mærkærdigt. Men

Wolf Hartman sagde dog Intet. Derpaa spurgte hun:

„Hvad ondt har De da gjort Wolf?“ — Hun kaldte ham ved dette Navn, thi han havde ikke sagt hende det andet.

Hu fortalte han hende Alt, hvorledes det var kommet, og med sit kloge forstandige Ansigt horte hun meget opmærksomt efter. Da sagde hun:

„Wolf, der er to Slags Domme, for Gud og for Menneſter. Hovedsagen er, at man er paa det Rene med Guds Dom, thi den varer evig. Jeg vil sige dig et smukt Bibelsprog, som Nogen har skrevet foran i min Bibel:

„Hos Herren er Naade og megen Frelse!“

Da hun havde sagt dette, tog Wolf hendes lille Haand saa hjertelig mellem begge sine Hænder, som om han aldrig mere vilde slippe den. Derpaa vendte han sig hurtigt om og forsvandt i Dybet, førend hun fik udtale sig mere.

Medens han dernede stirrede ind i den glødende Jld, blev det ham stedse klarere og klarere i Sjælen, og tillige blev det ham mere end sandsynligt, at den Konrad, om hvem den lille Pige talte, maatte være hans Gut. Byens Navn var det samme, og den Bolig hvori hans Hustru og Barn levede, havde jo ogsaa været meget mørk og dunkel.

Under næste Dags Samtale blev det til fælles Fornoielse fuldkommen opklaret, at den unge Dames Legekammerat og Wolf Hartmans Son var en og den samme Person. Ja, den lille Frøken glædede sig saa inderlig over denne Opdagelse, at Taarerne stod hende i Øinene. Hun greb Hartmans Haand og vilde ikke slippe den, førend han havde givet hende det Løfte i Selskab med Konrad at opsoge hende paa hendes Slægtnings Eiendom.

Oversarten var hurtigt og lykkelig og

da dette høist forskjellige Par, efterat de var komne iland, tog Afsted fra hinanden, kunde Ingen af dem tale meget. For den kjæmpemæssige Fyrbøder var det, som om der blev revet et Stykke ud af hans Hjerte, da han saa det brune Slør forsvinde i Brimmelen.

Den første Søndag gif han efter lang Tids Forløb engang igjen i Kirke, thi hun havde saa ofte sagt til ham, at dette maatte han ikke forsomme; og Gud være lovet, dette Guds Ord havde ikke alene det kjære, Fædrelands hjemlige Klang, men en endnu meget høiere Klang fra det himmelske Faderhus, saaledes at han tydelig kunde høre gennem det:

„Hos Herren er Naade og megen Frelse!“

Sjette Kapitel.

Du Morgenstjerne med din Glød,
Du hjælper os af al vor Nød!

Da Wolf Hartman i Oktober Maa-
ned atter indfandt sig i Somandsher-
berget paa Raien i Hamburg, blev han
meget venlig modtaget af den tykke, vel-
villige Bertinde, men fra det unge Men-
neste havde hun siden Jntet huerken seet
eller hørt, og Bestemmelsen var dog, at
han skulde komme tilbage til Hamburg i
Begyndelsen af Oktober.

Dette var meget nedslaaende for Fa-
deren, der saa sikkert troede, og for hvert
Skridt han nærmede sig Bertshuset mere
og mere overlod sig til den store Glæde
endelig at finde og gjense sin Son. Dog
troste de sig tilsidst Begge med, at So-
fartens Usikkerhed saa let foranlediger at
saadanne Beregninger slaa feil. Skibet
kunde haat mangehaande Uheld at kjæmpe
med, der forstinkede Hjemreisen; Oktober
var jo heller ikke endnu ganste forbi.

Oktober gif tilende, og det Skib, hvor-
med han var gaaet, kom ogsaa ganste

rigtig, — men Konrad var ikke med!
Kapteinen, en grætted, ubehagelig Per-
son, vilde ikke rigtig ud med Sproget,
han havde maattet lobe ind i en engelsk
Havn, der var Gutten bleven syg til-
bage; det var en eller anden Slags hid-
sig Feber. Han var vel nu for længe
siden i Bedring.

Wolf Hartman trættede med sin uhel-
dige Ekjebne, der nu atter tvang ham
til at vente og haabe paa det Uvisse.
Han kunde ikke foretage nogen ny So-
reise, han maatte blive i Hamburg for
at være tilstede, naar Gutten kom. —
Han tog derfor Tjeneste i Havnen og
fandt saaledes sit gode Udlokke.

Efter hended otte Dage indløb der et
Brev til hans Belynderse paa Raien,
hvis Indhold ikke kunde kaldes glædeligt.
Vi ville meddele Brevet, der lod saa-
ledes:

„Min kjære, moderlige Veninde!

Jeg kommer ikke tilbage til Hamburg
med Skonnert „German“. Behandlin-
gen var saa slet, og Kapteinen saa sam-
vittighedslos, at det var umuligt at
holde det ud. Men lobe bort vilde jeg
dog ikke. Tilsidst blev flere af os syge,
deriblandt jeg, hvorfor jeg blev liggende
paa et Somandshospital i England.
Men den barmhjertige Gud hjalp mig
igjennem. Jeg blev atter frisk og tog
Tjeneste paa en Amerikaner, — er nu
her i New York og gaar med Skibet
„Schiller“ tilbage, hvor jeg har faaet
en Plads som Leimatros.

Har De seet eller hørt Noget til min
Fader? — Jeg har under min Sygdom
tænkt meget paa, om jeg vel nogenstunde
vil finde ham. Det var meget tungt og
ensomt, at ligge syg i et fremmedt Land,
mellem Menneſter, der tale et fremmedt
Sprog. Men Nød driver til Bøn. —
Jeg var, medens Feberen rasede, ganste
fortumlet og forvirret i mit Hoved, men

medens jeg laa saaledes, gif bestandig en Bøn fra min Barndom gjennem mit Hjerte om Morgenstjernen over Bethlehem, der bringer os Hjælp i al vor Nød. — Lev vel min kjære, gode Pleiemoder, om Gud vil, sees vi snart funde og friske igjen. Eders Konrad."

Den tykke Kone skjældte og smeldte nu paa den slette Kaptein, der behandlede sine Folk saa stammelig, som om de var Dyr. Men det bedste ved Eagen var dog, at Gutten var bleven frisk igjen, og kom med „Schiller“ til Hamburg. „Schiller“ maatte imidlertid være afgaaet fra Amerika og i det seneste være at vente om en otte a ti Dage.

Ja, Schiller var vistnok afgaaet, men ved Scilly Ærre i Kanalen løb den i Taage paa en Klippe og sank. Hundrede Mennesker fandt ved denne Ulykke sin Død.

Stedet for det stadfælgte Dampskib kom denne Hjøbpost til Hamburg og bragte mange Menneskers Hjerter til at bæve. Ogsaa Wolf Hartmans Hjerte bævede i sit inderste Dyb. Utsaa dette skulde være Enden paa alle hans Forhaabninger? — nu saa nær Maalet skulde Alt være ude. — forbi? — — — Derjom hans Varn var omkommet, hvad havde han da endnu at leve for?

Det var bange og lange Forventningens Dage og Nætter som nu paafulgte, — da maatte Wolf Hartman lære, at Nøden driver til Bøn, og at vor himmelske Fader har mange Slags Tugtens Nis for at bryde og boie Menneskenes haarde Hjerter under sin mægtige Haand.

Endelig kom Risten med de Forulykkes og Reddes Navne. O, hvor spejdede da hans Faderøie! det var ham, som om Bogstaverne dansede rundt paa Papiret. — Er han derimellem? — de unge Rækker blev gennemløste — den

første, — den anden, — der — i den tredje Række staar hans Navn, — skulde det virkelig være ham? — — er det de Døde eller de Levende? — Gud være lovet og takket, — det er de Levende!

Da lærte Wolf Hartman ogsaa endelig under megen Frygt og lange Sukke, hvorledes det er med Morgenstjernen, der hjælper os af al vor Nød!

I Somandsherbergets Gjæstestue saa Begge hinanden igjen! — Wolf havde da ventet i mange Dage og Aftener, — da Stunden saa kom, førte den tykke Kone Fader og Søn over i Stadsstuen, thi dette var ikke for fremmede Dine. Men selv kunde hun ikke fraspige sig at være et skjult Vidne, det røde Gardin blev en Smule skudt tilside fra et Kigshul ude i Forstuen, og da frydede hun sig ved Synet af den Unges glædestraalende Ansigt, og hvorledes den Gamle trak ham til sig og klappede ham paa Skulderen, medens store Taarer rullede ned over hendes egne Kinder og tabte sig i Folderne af den tredobbelte Hage.

Timerne randt, og endnu blev de ikke færdige. De havde jo og saa Meget at fortælle hinanden. Det Bedste af det var dog, at de ikke alene afsøkkede de forvirrede Traade i det syndige Menneskeliv, men at de ogsaa sporede de gjennemkrydsende Traade af Guds helbredende Naade, saa at Enden ikke kunde blive nogen anden end Lov og Pris over den Haand, der fører Alt med saa megen Trofasthed.

Senere reiste begge, Fader og Søn, endnu engang over det brede Verdenshav, og er siden til Tykke Linas Bedrøvelse ikke mere komne tilbage, — men gaaet under er de heller ikke. De har derimod aflagt hint Besøg paa den Farm, som laa tre Dagsreiser fra New-York,

og her har de befundet sig meget vel, — saa vel, at de har kastet Anker der for bestandig. Man vilde ikke mere lade dem komme bort, thi den lille Frosens Ontel havde godt Brug for to saa dygtige Arbeidere. Og hun selv, den lille Annie, syntes at have samme Smag og samme Eyst til at fortsætte Legen med Konrad, som da den begyndte mellem de høie Guse. Nu, som da, holdt hun fast paa ham, — han kom ikke mere løs, vilde

det ikke heller, og efter nogle Aar faldt det som af sig selv, at den barnløse Dnkel overlod dem, som unge Egtefolk, Farmen til Bestyrelse.

Men de havde aldrig forglemte hin Tid, da de drev deres barnlige Spil i „Skumringen“, — hvor det gjennem Emil og Taarer, — gjennem Morke og Død, allerførst gik op for dem:

„At Morgenstjernen med sin Glød
Den hjælper os af al vor Nød!“

Sortedøden.

Der er ikke nogen Vandeplage, der har hjemsogt Mennekeslægten, som synes at have havt saa forfærdelige Følger som den under Navnet *S o r t e d ø d e n* herjende Pest, der for omtrent 500 Aar siden hjemsogte Asien, Afrika og Europa. Endnu lever Mindet derom, og der er vel neppe Nogen, som ialfald ikke har hørt tale om den. Vi antager derfor, at en Beskrivelse af denne mærkelige historiske Tildragelse, som vi har taget af det spenisse Tidsskrift „Läsning för Folket“, vil være af Interesse; om end Historieforfatterne sædvanligt kun forbigaaende omtale denne Farsot, hører den dog til de største Omvæltninger, som har forberedt Europas nuværende Tilstand.

Tiden, der gik forud for Sortedøden, udmærkede sig ved usædvanlige Foreteelser. Udbrud af ildsprudende Bjerge, Jordstjælv, et meget ustadigt Veir, snart usædvanlig Kulde, snart milde Vintre, stærke Storme, Regn, der varede uafbrudt et halvt Aar, efterfulgt af lige langvarig Tørre, stinkende Skaadde, Oversømmelser af Hav og Elve, fleraarig Misværet, store Tog af Græshopper og Rotter og mangfoldig anden Skade blandt Menneker og Dyr; alt

dette gik forud for Sortedøden og blev ved under den baade i Asien og i Europa.

Man har troet, at alle disse Farsoter, som indtraf paa denne Tid, havde den samme naturlige Aarsag. En Videnskabsmand ved Navn Almoni mener, at Jordens Indre i det 14de Aarh. var i større Gjæring end sædvanligt.

Haarde Sygdomme rasede i Begyndelsen af det 14de Aarh. og kan betragtes som Forbud paa den store Pest. Imidlertid var det i Aarene 1348—53, at Sortedøden især herjede i den største Del af Europa. Alle de før nævnte Foreteelser viste sig da med fornøyet Kraft. Den 25de Januar 1348 udbrød et Jordstjælv, som med korte Afbrydelser varede i 40 Dage og arreitede store Ulykker i Grækenland, øvre Italien, Schweiz, Østerrige og Ungarn.

Allerede flere Aar, forend den store Pest brød ud i Europa, havde den raset i Asien, og saavidt man ved, begyndte Sygdommen (Aar 1334) i Kina, hvor den skal have bortrykket 13 Millioner Menneker. Fra Bagdad spredte den sig (1346) paa to Veie ud, først til Kina, Syd-Rusland og Konstantinopel, og siden til Italien og Frankrige, hvorfra

Den saa gif over til Spanien, Portugal, Nederlandene, England, Tydskland, Schweiz, de skandinaviske Lande og det nordlige Rusland, men den behøvede 9 til 10 Aar forat hjemføge hele Europa.

I Italien herjede Farsoten saa stærkt, at der, efter hvad der er opgivet, i Toscana døde den halve Folkemængde, i Siena 70,000, i Venedig 100,000 og i Florents 60,000.

Vi skal give et kort Uddrag af hvad Italieneren Boccacio, som paa den Tid boede i Florents, fortæller om denne mærkelige Tildragelse.

„Denne Sygdom, siger han, gif ved Berørelse over paa de Sunde. Ja det gif saavidt, at man blev angrebet af Farsoten, om man alene rørte ved Klæderne eller andre Sager, som en Smittet havde brugt eller rørt ved. Nogle var af den Mening, at man bedst kunde undgaa Smitten ved en maadeholden Levemaade. De levede stille fra Andre i Huse, som ikke vare smittede; her fortærede de den kosteligste Mad og fineste Vin, men med stort Maadehold, og opmuntrede hverandre med Musik og anden uskyldig Tidsfordriv, uden at bryde sig om No-den og Døden, som omgav dem. Andre Derimod mente, at det bedste Middel mod Sygdommen var at drikke og æde og leve lystigt, at tilfredsstille alle sine Lyster og at le ad den hele Verden, men under alt dette søgte de dog at undgaa al Berørelse med de Syge.

Næsten alle guddommelige og menne-skelige Love havde mistet sin Kraft; thi de, som skulde værge om Lov og Ret, var enten syge eller døde eller havde ialfald saa lidet Hjælp, at de ei mere kunde op-fylde sine Pligter. Enhver sit derfor leve, som han lystede. Mange flygtede bort fra Byen, sine Voliger, Slægt og Venner, og drog bort til egne eller frem-mædte Landsteder, som om Guds Bredde,

der gjennem denne Sygdom vilde straffe Menneffene for deres Synder, ei kunde finde dem overalt. Men ogsaa mange af disse delte den almindelige Skjebne, ei sjelden maatte de forsmeagte uden Hjælp og Pleie paa samme Maade, som de selv, da de var friske, havde forladt Andre. Der var ingen anden Hjælp for de Syge end den, som de saa med-lidende Venner eller Tjenere for Bin-dings Skyld ydede dem mod en over-nættens stor Betaling. I de lavere Stæn-der var Forholdet endnu værre. I Tu-sindtal døde de uden ringeste Pleie og Hjælp. Mange døde paa Gaderne, mange i Husene, uden at Naboerne vidste det, forend Stanken sagde dem det. Mere af Frygt end af Medlidenskab slæbte man dem saa ud og lagde dem udenfor Dø-rene; her saa man utallige Lig ligge, men man brod sig ikke mere derom, end naar et Dyr dør. Da Kirkegaar-den ei straf til, gravede man store Huler, hvori man kastede store Dyringer af Lig. Ei heller Landsbygden forstaaedes, Farsoten herjede ogsaa Landgodterne og Bondegaardene, og her døde Menne-ffene ogsaa uden mindste Pleie; derfor forfaldt ogsaa Landfolkets Sæder, de tænkte ikke paa sit daglige Arbejde, men fortærede endog hvad de eiede, som om Døden skulde ramme dem den samme Dag; Markens Grøde blev hverken staa-ret eller indhøstet.

Hvor mange store Paladser, prægtige og fornemme Voliger stod ikke tomme! Hvor mange navnkundige Slægter døde ikke ud, og hvor mange rige Forældre blev ikke nu uden Arvinger!“ Saaledes fortæller Boccacio.

Hans Beskrivelse passer sandsynlig ogsaa paa alle store Byer under Sorte-dødens Herjinger. Man ser deraf, at en mørk Fortvivlelse var den herskende Følelse, og at alle ædlere Følelser var

uddøde. Det var det forfærdeligste Sørgespil, som Historien havde været Vidne til.

I Frankrige, hvor Farsotten kaldtes den *bla a Død*, blev den store By Marsaile næsten aldeles lagt ode. I Paris begravedes i flere Maaneder 500 Personer om Dagen. I England herjede Pesten saaledes, at i London kun en Tiendedel af Befolkningen blev skaant.

Til Tydskland og Schweiz kom Sygdommen mod Slutningen af 1348. Det siges, at i det første Land døde den fjerde Del, i det sidste en Trediedel af Befolkningen. I Polen og omkringliggende Lande var Udelæggelsen ligesaa stor som i Tydskland. I dette Land opstod ogsaa under Pesten en grusom Forfølgelse mod Joderne, da man paastod, at de havde forgiftet Brøndenene. Ei sjelden blev Jøder ved Pinsler tvungne til at bekjende sig skyldig i det, som de ikke havde gjort. Pave Klemens maatte endelig sætte en Grændse for disse Forfølgelser.

Paa denne Tid fornyede ogsaa Pisternerne, Flagellanterne, en religios Zekt, sit Uvæsen i Tydskland. De gik nogne til Midjen, endog i den stærkeste Vinterkulde, og pistede sig, saa at Blodet flød, medens de sang sine Bødsfalmes. De udbredte sig i store Skarer til Polen, England og andre Lande og gjorde saaledes Sit til at udbrede Pesten.

Til de skandinaviske Lande kom Smitten fra England, idet et Skib strandede 1348 paa Jyllands Kyst. Hele Besætningen var død af Pesten. De Danske, som gik ombord i Skibet, blev strax smittede, og saaledes udbredte Farsotten sig over hele Danmark. I Jylland skal to Trediedel af Folkemængden være uddød. Paa en Strækning af 7 Mil laa Landet ode i flere Aar.

I Norge var det først Bergen, som

blev hjemsogt af Pesten. Her var det ogsaa et Skib, der drev ind i Havnen, uden Besætning, som bragte Pesten med sig. Skibet var lastet med Uldvarer. De, som gik ombord og løssede Lasten, blev strax syge, og Farsotten udbredte sig overalt i Byen. Ikke mindre end 90 Lig skal være jordede paa en Dag. Fra Bergen gik saa Pesten videre til hele det øvrige Land og skaante hverken Mennesker eller Dyr.

Al alle Landets Biskoper var det alene den gamle Salomon i Oslo, som blev sparet.*) I Thronhjem døde hele Domkapitlet med Undtagelse af en Kancellist, som siden blev Erkebiskop. Klostrene led forfærdelig under denne Landeplage. Der blev ogsaa en saadan Mangel paa Prester, at man maatte bruge Ynglinger paa 18 Aar dertil. Mere end den halve Del af Befolkningen skal være uddød.

Til Island kom Farsotten senere, nemlig i Aaret 1402. Om denne Pest var den samme som Sotiedøden, er vanskeligt at afgjøre. Imidlertid blev al Forbindelse med Norge afbrudt, saa at man paa Island ikke kunde holde Madved, fordi man ei havde Vin. En lignende Sygdom kom samtidig til Gronland, saa at de nyste Kolonier der gik ganske tilgrunde.

Man har flere Sagn om Sotiedødens Herjinger i Norge. Saaledes fortælles der, at Mange flygtede til den afsidesliggende Justedal i Sogn, efterat man først havde gjort den Overenskomst, at Ingen skulde besøge dem, saalænge som Pesten varede i Sogn. De Breve, som vare bestemte did, skulde lægges under

*) Hvis vi ikke fejler, saa var Skidre Kirke i Balderens en vakker Sølvdalk med Paaskrift: „Salomon, Biskop i Oslo gav Skidre Kirke denne Raat.“

en Sten, Brevstenen. Men ogsaa til Justedalen kom Farsoten og herjede saa forfærdeligt, at der kun blev en liden Pige tilbage. Da der kom Kjør derfra til de nærmeste Sogne, blev man her bange for, at det stod ilde til i Justedalen. Nogle drog da derop og fandt alle Boliger tomme. Paa Hjemveien fik de se en liden Pige, der var ganske folkesty og skjulte sig for dem i Skoven. Endelig fik de fat paa hende, men hun havde glemt at tale og forstod ikke, hvad man talte til hende. De tog hende med sig hjem, og hun skilte sig vel. Da hun blev ældre, drog hun tilbage til Justedalen, som imedens var blevet befolket; her blev hun gift og boede til sin Død. Hun blev kaldet *Hypen*, og fra hende nedstammer den saakaldte *Hypeslæggt*, som i mange og lange Tider var anset som Bygdens bedste Folk.

I Hjørundfjord paa Søndmøre døde den hele Befolkning med Undtagelse af en Kvinde. En Tid derefter landede nogle Skotter der, som nedsatte sig paa Gaarden Etendal, og deres Efterkommere udbredte sig over den største Del af Sognet.

Flere af de Gaarde, hvis Beboere døde, ligger endnu ode den Dag idag eller bruges alene til Beitesmarker, det skal have været Tilfældet med Smeddalen paa Fjellfeld. Ja, der skal have været Gaarde, som ei alene blev overvøiede med Stov, men som aldeles gik ud af Folks Minde. Saaledes skal i gamle Dage en Kongsgaard have ligget paa det Sted i Barbals Prestegjæld, hvor nu Gaarden Mustad staar. Det hændte sig en lang Tid efter Sortedøden, at en Jæger gik sig vild i de store Skove der; som han gik, traf han ganske uventet paa flere gamle Huse. Han gik ind og fandt baade Arbeidsjager og Baaben, men Alt bedækket af tykt Stov. I de

store tomrede Senge laa der flere Benrader. Da han saa, at Husene endnu var forsoarlige og den omkringliggende Jord god, huggede han sit Bomærke i Byggene. Navnet Mustad skal den have faaet af de utallige Mus, som var i Huset.

Og jeg tænker at de Fleste af vore Læsere kjender Sagnet om Hedalens Kirke i Valders, hvoreledes en Rype flytter sig en Pil efter Fuglen, men da han hørte en underlig Klang, gik han nærmere og fandt en gammel Kirke, hvis Klokke Pilen havde truffet. Efter den Tids Overtro fastede han Staal over Taget, og hvor det faldt ned, byggede han siden Gaarden Ibjarnstad.

Til Sverige kom Sortedøden (*Digerdøden*) allerede 1349 fra Danmark, og omtrent samtidigt indførtes den fra Norge. Den rasede i hele Riget, saa at mindst en Trediedel af Befolkningen døde. Kong Magnus Smek befalede, at de svenske Underjaatter skulde ydmyge sig for Gud, sty al Synd, faste, bede, give Almisse o. A., men Kongen selv blev ved at leve i et syndigt, lastefuldt Liv, saa at Folket blev meget misfornoiet, da det troede, at Pesten var en Straf for Kongens Synder.

Den Glendighed, som Sortedøden forarsagede, overgaar al Forestilling. Alene i Västergothland døde 469 Prester og Munk. Paa flere Steder blev de Døde ubegravede, saa at i Stockholms Gaderne var bedækkede med Lig Paa en Dag skal der her være død 7,000 Personer. Kongens tvende Halvbrødre blev ogsaa et Offer for Pesten; forøvrigt synes det, som om den mere skaante de hoiere Stænder. At den især rammede de Fattige, kan man forstaa deraf, at Fattigtjenden, som var paalagt i Kong Birkers Tid, efter Sortedøden ei mere behøvedes.

Hele Byer og Stæder uddøde, saa at deres Naavn og Beliggenhed næsten glemtes, og Marken blev overvoeret med Skov; Vermland blev saa folketomt, at der i lange Tider ei fandtes Naboer paa flere Miles Afstand; lang Tid efter opdagede man Kirker, der var skjulte i de store Skove. Det var Tilfældet med Eskerhereds Kirke i Vermland. Det hendte sig, at en Bønde en Vaarmorgen gik paa Jagt i en tyk Skov. Da han skjod feil, gik han for at lede efter Pilsen, som han syntes var faldet ned paa en mosbegroet Klippe; men da han kom nærmere, fik han se, at det var en Kirke, der nu var kringvoeret af Tømmer-skov.

Der fortælles, at Mennesker blev ofrede levende ligesom i Hedenstabens Tider, og at tvende Tiggerbørn i Vester-gothland blev levende begravede, som ei Forsøningsoffer. Hele Hereder var øde, og mange Gaarde, som stod øde, tilfaldt Kronen.

Pesten ytrede sig paa forskjellig Maade paa de forskjellige Stæder. I Ostherland begyndte den med en forfærdelig Hede i den hele Krop, Trykning over Brystet og Blodspytning. Tungen og Ganen var altid tørre, og den første saa sort eller blodig ud. Nandedrættet var tungt og iidelugtende. Bylber eller sorte Pletter slog ud paa Legemets blodere Dele, især paa Kinderne, i Armhulerne og under Skuldbrene, og udbredte sig over hele Legemet. Nogle Syge døde øieblikkelig og Mange inden Dagen var endt. Nogle tabte strax Følelsen og Magten til at tale, faldt i et Slags Dødsdvale, men kunde saa leve 2—3 Dage. Naar der gik Hul paa Bylberne, kjendte den Syge sig meget lettet og kunde fristne til igjen. En ubeskrivelig Angst fulgte med Syg-

dommen, og Mange døde af Frygt og Fortvivlelse.

Farsøten holdtes for overmaade smitsom, hvilket ogsaa bevises deraf, at den ofte overførtes fra et Land til det andet ved folketomme Skibe; paa mange Stæder vilde Ingen pleie de Syge eller begrave de Døde. De blev ofte forladte af Slægt og Venner, om de bare fik en Pleinme paa Huden, som slet ikke var en Folge af Pesten. Andre stængte sig inde af Frygt, eller de flygtede. Mange døde derfor af Mangel paa Pleie og af den usunde Luft, som fremkom af de mange ubegravede Lig.

Vi skal anføre, hvad en meget anseet Historie-skriver fortæller om Sortedøden og dens Folger.

Hastigt som Ild i Straa blev den Friske angrebet af Giften; det var det samme, enten han kom nær de Syge eller de Ting, som de havde brugt eller kun rørt ved. Ei alene Mennesker, ogsaa Dyr bukkede under for Smitten. De, som undgik den, blev et Rov for Frygt, som søgte de underligste Udveie til Frelse. Myndighederne havde forladt sine Pladse; ingen Lov eller Orden gjaldt mere; Blodets og Kjærlighedens Baand var opløste; Vennen glemte sin Ven, Søsteren stjæde Broderen, Ægtefællerne forlod hinanden, selv i Moders Bryst var Kjærligheden udsuffet. Det var, som om Medlidensheden havde flygtet fra Jorden; de Syge havde ei engang den Trøst, at de blev pleiede og beklagede; endog den laveste Egennytte nærmede sig deres Leie; alle Arbeider ophørte; Sæden blev ikke indhjerget, og den fortvivlede Landmand, der ei bekymrede sig om Fremtiden, men var vis paa at dø, fortærede det Forraad, han havde bestemt for flere Aar. Bantroen opfandt mange Narfager forat forklare dette

Unde; Stjernethyderne søgte paa Himlen, og Stinhelligheden søgte Grunden hos Jøderne.

Lægekunsten og Hygepleien stod det den Tid kun ilde med. Vistnok fandtes der enkelte anseede Læger, men deres Kundskaber og Fremgangsmaade synes at have været meget mangelfulde. De Midler, som man brugte, var hovedsagelig hoitidelige Proceffioner, indviede Nadverdsbrod, Vievand o. s. v., ligesom ogsaa Kors paa Klæder, Hus og Redskab, Valfarter til hellige Steder, Bønner ved Helgeners Grav, rige Gaver til Prester, Kirker, Klostre og Fattige. Endog Paven gjorde sig stort Besvær, forfattede selv en Messe, som skulde spinges tre Gange om Dagen, med høiede Rne med Vorlvs i Haanden, saalænge Pesten varede.

Det var ikke Faa, som betragtede det som Trods mod Herrens Villie at søge at standse de Straffedomme, hvormed han hjemsogte Menneskene for deres Synders Skyld. Lægerne brugte forskjellige Lægemedler paa de forskjellige Steder. En navnkundig Læge i Frankrige brugte Aveladning og afførende Midler, Thevial- og Buxbomplanten. Sirup og Salver forat bringe Bylterne til at modnes, Blodigler og Kopning.

Sortedøden indjog en forfærdelig Frygt, men der fortællendes ogsaa af troværdige Vidner, at især mange Unge og Børn mødte Døden med stor Frimodighed og Glæde. En 12 Aar gammel Pige, som var dødelig syg, begyndte med en Gang at klappe i Hænderne og udbrød: „D, ser J ikke Himlen aaben og hvor mange stinnende Lys der farer didop!“ Da man spurgte hende, hvad det var for Lys, svarede hun: „Det er de Udalgtees Sjæle, som af Englene bæres til Himlen; men forat J skal vide, at jeg taler Sandhed, saa skal J give

Agt paa dette som et Teg: i denne Nat skal jeg dø, og du, min Moder, om tre Dage.“ Saa stode det ogsaa.*)

De ullykkelige Folger af Sortedøden strakte sig ogsaa til de fleste borgerlige Forhold. Offentlige Forretninger standsede, og Samsundet var sin Oplosning nær. I England samledes Parlamentet (Storthinget) ikke paa 4 Aar, Handel og Næring horte op, selv Gudstjenesten standsede. Kirker og Klostre blev rige ved Gaver; Gaarde paa Landet solgtes for Spotpris, og de, som overlavede Pesten, holdt sig for gode til at arbejde og overlod sig til Lediggang og Udsøvelser. Tjenere og Arbeidsfolk krævede firedobbelte Betaling; derfor laa Gaardene øde, og de dyrkede Marker blev overvøiede med Skove, og da ogsaa Husdyrene blev Offer for Sygdommen, eller de døde af Sult og Banskjotjel eller sprang tilfogs, saa kunde ei heller Jorden dyrkes. Hungerensnod og Dyrtid blev en Folge deraf; Rotter og Mus fortærede Levnetsmidlerne og Jordens ringe Aftastning. Da der ingen Lærere var, vøiede Børnene op i den største Bankundighed, i Udsøvelser og Laster. Man har derfor sagt, at Verden efter Sortedøden blev tom paa Mennesker, men fuld af Forbrydere. Norge skal i de følgende 400 Aar ikke paa langt nær have gjenvundet den Velstand, som Landet eiede før Sortedøden; der var neppe noget andet Land, som led saa meget af Pesten.

Efter Sortedøden udbrød der ogsaa mange andre Pestsygdomme, som bortrev mange Mennesker — lige til Slutningen af det 17de Aarhundrede.

*) Paa nogle Steder i Norge har man den bejnderlige Skik at sige til Afted: „God Nat idag.“ Det maa vel srive sig fra Sortedødens Tid, da Frygten for den kommende Nat hele Lagen l.a paa Sindet.
„F. Hj.“ = Red.

I Begyndelsen af det 18de Aarhundrede rasede Kopperne paa mange Steder i Europa og Amerika; paa Island døde omtrent 16,000 Mennesker. Samtidig hermed udbrod der en Pest i Ostland og naaede Europa 1710 efter et forfærdelig koldt Aar; den dræbte mest Kvinder og Born. Efter dette Aar har baade Norge og Sverige været befriet for Pesten; thi Koleraen, som optraadte i begge Riger 1833—34, viste Ingen af Pestens Kjendetegn, og den gjorde ikke paa langt nær saa store Udælgelser. Aarsagen til at Pesten er ophørt er vanskelig at forstaa; den kan vel ligge deri, at Misværet og Hungerknød blev sjældnere, da Jorden blev bedre dyrket, hvorhos ogsaa Oplysningsens og Videnskaberens Fremskridt i stort Mon har bidraget Sit til at standse Sygdommens Opkomst og Udbredelse. Derfor kan man have det Haab, at om der end skulde udbryde en haard Farsot, saa vil den dog ikke gjøre saa store Herjinger som i gamle Dage. Men en Betragtning af Sortedødens forfærdelige Ulykker og Elendighed ber hos os vække Taknemmelighed mod ham, som i saa mange Aar har sparet vort Land for saadanne Ulykker. („Læsning for Folket“.)

Et Tillæg til ovenstaaende Artikel.

Efterfølgende Brev, som nylig blev „For Hjemmet“ tilsendt af Hr. Engebret A. Lia, Ossian, Jowa, vil passende finde Plads her.

„Det er en Kjendsgjerning, at for den sorte Død, som herjede over Norge, var Landet paa mange Steder mere befolket, end det nu er; saaledes var det for Exempel i Bång i Valders. Ret i Syd for Bångs Prestegaard, ikke fuldt en norsk Mil, paa Helestranden, skal

der, saa fortæller Sagnet, have været en 12 a 14 Hofiddere. At disse ikke kom ofte til Kirke var saa naturligt, thi Veien var lang og ulent at kjøre; men hver Juledag kom der fra den Kant en 12 a 14 vakre Heste („ringsfoede“) med Slæder fulde af Folk. Stjont denne Bygd laa noget tilfjelds var Bonderne der velstaaende; naturligvis levede de mest af Kvægaaf, men det kan dog endnu den Dag idag estervises, at de ogsaa har haft Algerland, og at Byg og Havre samt forskjellige Havesager har været der.

Ligeledes kan der i Bång paa forskjellige Steder, hvor der nu ingen Boliger er, tydeligt spores Hustomter, og paa et Sted ogsaa en Kirkegaard eller Gravplads, nemlig ret Ost for nedre Rogn; Nils er nu Mandens Navn, og paa dennes Eiendom kan man, midt inde i den tykke Skov, tydelig se Gravhøie og Tomten efter et Hus. Der gaar ogsaa det Sagn, at da Farsotten ophørte, var der ikke mere end 2 Mennesker levnet i Bångs Hovedfogn, nemlig en Gut paa Nordre Bøe og en Pige paa Leine paa Vennislandet. Paa mange Steder der i Bång kan der ogsaa sees at have været Jernverk og dette slutte vi deraf at store Høbe af „Tinder“ (Slagg) paa mange Steder findes.“

Til ovenstaaende Meddelelse af Hr. Engebret Lia skal vi endnu tilføie følgende: Sagnet vil vide, at der paa Helestrand ogsaa har været Kirke i den Tid, da Stedet var stadig beboet; en af de Stoler, som ligge der, kaldes endnu „Kirkestolen“; om Kirketomten fremdeles kan paavises, ved vi dog ikke. Der har i ældre Tider været Kirke paa mange flere Steder, end nu; saaledes paaviser man i Slidre Prestegjeld gamle Kirketomter paa Haugsaafer, Moe, Die og Forstraa. Paa Die er der endnu en

indhegnet Gravplads, og et Hjørne, hvor der nu sees et smukt Birketræ, udpeges som Stedet, hvor Kirken har staaet. Paa „Moes-Kirkegaarden“ saaes for en 30 Aar tilbage en mærkelig Sten med et eller flere Huller i, — maaske har det været en saakaldt „Gabelstok“. Det er ikke vist, at den sorte Død har foranlediget nedlæggelsen af saa mange Kirker; Reformationens Indførelse i Norge (1536) kan have givet Anledning til at flere af dem blev sloisede; og det er jo til ingen Nytte at have mange Kirkebygninger, naar Folket ikke der jaar høre

Guds Ord ret prædiker. I Smedalen paa Lillefjeld stod St. Thomas Kirke — formentlig lige til 1816, og der holdtes Prædiken der 1 Gang om Aaret. Men Folk for ikke did af Guds Frygt, men dels af Overtro, dels for at holde „Romers“; derfor befalede Regjeringen, at den skulde nedbrydes. Men endnu gribes Ung og Gammel af en andægtig Følelse, naar en Virtuos (saadan en som forlængst afdøde Thorvald Døegaarden) spiller „Tommes - Kluk - Raatten“ paa Mundharpen. Red.

Grev Chesterfield og Apostelen Paulus.*)

Philip Dormer Stanhope, Greve af Chesterfield, blev født 1694 i London. Da han havde gennemgaaet Universitetsstudierne i Cambridge, studerede han paa en Reise igjennem Europa — fornemmelig da Paris — den ydre Anstands fine Former, hvori han satte Alt. Under Georg I blev han endnu for Opnaaelsen af den lovlige Alder Medlem af Underhuset, hvor han snart henrykkede ved sin Beltaalenhed, og efter Faderens Død traadte han ind i Overhuset, idet han ogsaa her ved sit Talent var fremragende. Derpaa blev han trinvis: Gesandt ved Generalstaterne, Vicekonge af Irland og Statssekreter. I Aaret 1748 endte han sin politiske Løbebane, for at tilbringe Resten af sine Dage i en — vi skulle se — hvorlidet lykkelig Ro. Han døde 1773 i sit 79de Aar, efterat han ogsaa legemligen havde lidt i længere Tid.

Iblandt Chesterfields Skrifter er det især hans berhyttede Breve til sin Son,

der usfordelagtig karakteriserer ham. Hans Landsmand og Samtidige Johnson, der benævner ham „en Skjonaand blandt Lorderne og en Lord blandt de skjøne Mænd,“ sældte den Dom over disse Breve, „at de lærte en Volerstes Moral og en Dandssemesters Sæder.“ (Alligevel var en ydskt Opdrager Campefortjert nok til at indtage i sin Theophron eller „Den erfarne Raadgiver for den uerfarne Ungdom“ et Anhang, hentet fra disse Breve, rigtignok — efter hans Methode — noget forandret og heller ikke ganske uden Misbilligelse af Originalen; senere udgav han dette Anhang særskilt under Titelen „Klogskabslærdomme“.) I sin „Kronik over Kongerne af England“ skal Greven med profan Esterligning i Sproget i hine med lignende Navn benevnte Boger af det gamle Testamente have søgt at gjøre Bibelen latterlig.

Denne Mand altsaa, udmærket ved Fodsel, Talent og Opdragelse, en af de

*) „Naadens Undergjæringer“ etc. af G. S. Schubert.

første i Europa, fremragende i den politiske som i den elegante Verden, skriver ved Enden af sit Liv, efterat han har udtømt enhver Lystens Kalk, som denne Verden frembyder:

„Jeg har gennemgaaet det kjedsommelige Et og det Samme af Forretninger og Fornoielser, jeg har nydt alle denne Verdens Glæder og erkjendt deres Værdløshed; ikke ønsker jeg mig dem tilbage. Jeg vurderer dem efter deres sande Værd, det vil sige: meget ringe. Den, der ikke kjender dem, pleier at anslaa dem altfor høit. Det er kun den smukke Yderside, man ser, og ved dennes Glæds lader man sig blænde. Jeg har været bag Kulisjerne. Der har jeg seet de støvede Reb og de Trævinder, som sætte det prægtige Maskineri i Bevægelse; jeg har seet og lugtet de Talgløz, der illuminere Dekorationen og opvække Beundring og Studjen hos den uvidende, gabende Mængde. Naar jeg nu tænker tilbage paa Alt, hvad jeg har hørt, seet og gjort, saa kan jeg knapt forestille mig, at dette tomme Virvar af verdslig Digtten og verdslig Lyst virkelig har været til, — det forekommer mig, som om jeg havde taget Opium og drømt det Hele, og jeg har paa ingen Maade Lyst til endnu en Gang at nyde denne fæle Drif eller til endnu en Gang at gjennemgaa denne intetsigende Drøm. Stal jeg nu

sige, at jeg med fortjenstlig Standhaftighed og Selvfornægtelse taaler denne sorgelige Tilstand, — ligesom de Fleste heraf rose sig? Nei, da maatte jeg lyde; jeg taaler den, fordi jeg maa taale den, hvad enten jeg vil eller ikke. Min Digtten og Tragten gaar nu ud paa at dræbe Tiden, nu da den er bleven min Fiende, saa godt jeg formaar. Jeg har besluttet mig til at tilbringe den øvrige Del af Reisen sovende i Vognen.“

Apostelen Paulus derimod, som havde tilbragt sit Liv i Moie og Arbeide, i megen Vaagen, i Hunger og Torst, i megen Fasten, i Frost og Nøgenhed, fangen, ofte i Dødsnød, hudfrogen, stenet, lidende Skibbrud i Farligheder tilvands, blandt Mordere og Jøder og Hedninger og falske Brodre (2 Cor. 11 Cap.), der blev svag og led med saasnart som et Lem (af Menighederne) blev spagt eller kom paa Afveie, — denne Mand skriver derimod ved sit Livs Ende: „Jeg ofres allerede, og min Tid til at vandre herfra er forhaanden. Jeg har stridt den gode Strid, fuldent Løbet og bevaret Troen. Jovrigt er Retfærdighedens Krone opbevaret til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, paa hin Dag skal give mig, dog ikke mig alene, men ogsaa Alle, som elske hans herlige Abenbarelse,“ 2 Tim. 4, 6. 7. 8.

Reiseindtryk og Skildringer fra det hellige Land.

Af Wilhelm Fr. Koren,
Sogneprest til Fjeld.

(Fortsat fra No. 5.)

Araberne søge sig med særegen Føhjelighed Gravsteder langs Tempelmuren paa Moria, ligesom Jøderne

ligeoverfor i Dshbjergets Skraaninger. Dette har sin Grund i et gammelt navnlig blandt Mohamedanere og Jøder ud-

bredt Sagn, som knytter sig til Joel 3, 7: „Da vil jeg samle alle Hedninger og føre dem ned til Josafats Dal, og der vil jeg holde Dom med dem“ o. s. v. De mene saaledes at skulle være de første, der møde Herren, og at Olsbjerg og Moria skal træde længer fra hinanden for at give Plads for de mange Menneſter i Dommen. — Ved Eydhst-Hjørnet er Muren 70 Fod høi og gjør med sine 20—22 Fod lange Stenblokke et mægtigt Indtryk. Enkelte af disse Rjæmpblokke bære foniciste Mærker, saa man maa antage, at de har ligget der siden Salomos Tid. Dette er da den ældste Del af de nuværende Mure.

Fra Eydhst-Hjørnet komme vi ud paa det sydlige Afheld af Moria, kaldet Osel (2 Kron. 27, 3 og 33, 14; Neh. 3, 26—27). Ligeoverfor os har vi Forargens Bjerg, et Navn, der muligens hentyder til Salomos Affald fra Herren (1 Kong. 11, 7). I Bjergets Skraaning se vi den usle arabiske Landsby Siloa, et Navn, som nærmest tilhører den nedensfor ved Osel's Fod liggende bekendte Kilde.

Vi følge nu først den sydlige Mur indtil Møggporten, den lavest liggende af Jerusalems Porte, hvor al Urenhed og Smuds ledes ud af Staden. Indensfor denne Port ligger det elendige og smudsige Fodestøber, og vi har kun et Par Minuters Gang til Fodernes Klageplads ved Tempelpladsens sydvestlige Mur.

Fra Damaskusporten i Nord til Møggporten i Eydh strækker sig en svag Dalsenkning, der deler Staden i to Dele. Her laa i gamle Dage Dalen Tyropoon (d. e. Ostemagerdalen). Tidligere har denne Dal stilt mellem Zions og Moria Bjerg; oprindeligt maa den have seet ud som en Fjeldkloft, da dens Bund nu i over 80 Fods Dybde ligger bedækket af

Grus. Paa Zion hævede Huskræfterne sig terrassevis op fra Dalbunden, og flere Broer førte over til Moria. Vi tør antage, at Salomos Hus laa i Skraaning af Zion, ikke langt fra en af Broerne; fra den anden Ende af Broen førte en Trappegang op til Templet paa Moria. Denne Trappe maa have været et mægtigt og herligt Verk, da den bragte Dronningen af Saba ud af sig selv af Forbauselse (1 Kong. 10, 5). Da man senere vilde udvide Tempelpladsen, byggede man op Mure fra Dybet af Tyropoon. Disse Mure, som den Dag idag danne Tempelpladsens Underlag, og hvis vældige, indtil 25 Fod lange Kvaderstene har modstaaet alle Odelæggelsens Storme, maa engang have gjort et overvældende Indtryk. Nærværdigt Eydhst-Hjørnet af nævnte Mur har man ved Udgravninger fundet, at deres Høide udgjør omtr. 130 Fod, hvoraf kun lidt mere end Tredieparten rager op over det sammenstyrtede Grus. Fra Møggporten strækker Tyropoon sig videre mod Eydh, indtil den tæt ved Siloams Kilde munder ud i Bedrons Dal. Da hele Tyropoon engang har været indestuttet af Stadens Mure, saa vil vi, før vi stige op paa Zion, gjøre en liden Afstikker ned over Dalen og hvile en Stund ved Siloams Dam.

Her vandrede engang den Blindfødte hen; paa Herrens Bud vaskede han sig i Siloams Vand og vendte seende tilbage (Joh. 9, 7). Strax nedensfor laa Kildeporten (Neh. 3, 15) med hint Taarn, der ifølge Luc. 13, 4 styrkede ned og knuste atten Menneſter. Siloams Vandet kom ned fra den i Bedrondalen beliggende „Mariakilde“. Her kommer Vandet frem fra Jordens Indre, ikke jævnt flydende men stødvis fremsprudlende, sat i Bevægelse ved hemmelighedsfulde, underjordiske Kræfter; saaledes strømmer

Bandet i Regntiden indtil 5 Gange i Dagen, i den tørre Aarstid kun 1 Gang om Dagen. Denne mærkelige Kilde har stedse ligget udenfor Murene. Rimeligvis for at sikre Stadens Indvaanere dette værdifulde Vandløb under Beleiringer, er Bandet ledet ind i en lav, froget 1,750 Fod lang Tunnel, der fører gjennem Dsel til Siloams Kilde og derfra videre ud i den 50 Fod lange og 13 Fod brede, smukt opmurede Siloams Dam, i hvis Omgivelser der er Spor af fordums Bygninger og Soilegange. Fra Dammen gaar et stille rindende Afløb (Ez. 8, 6), der engang vandede Kongens Haver. Et forfriskende Grønsvær viser os endnu, hvor disse Haver laa. Strax nedenfor se vi et stort Vandbækk, som i sin Tid syldtes ved dette Afløb, men nu er bevoget med Træer. Lidt sydligere staar et gammelt Morbæret, hvor et Sagn siger, at Profeten Esaias blev sønderfaget for Kong Manasse Dine.

Det er ikke umulig, at det er disse store Arbeider der sigtes til i 2 Kong. 20, 20.

Flere Forskere har krobet igjennem den lange Tunnel, hvilket er et farligt Stykke Arbeide, da Gangen pludselig kan syldes med Vand; Kapt. Warren opdagede endog en Schakt, som fra denne Tunnel fører videre ind i Dsel til en stor Bjergsal, hvor Spor fandtes af, at den havde tjent til Opholdsted for Mennesker, rimeligvis Flygtninger under Krigen med Romerne. Siloams Vand smager ikke rigtig godt, da det er lidt saltholdigt, dog besynderlig nok ikke altid i samme Grad. Forøvrigt forurenes det ru af Basterkoner fra Staden. I Høsten 1880 var Vandstanden saa lav i Siloams Dam, at der fremkom en hidtil ukjendt Inscription, der satte de skriftkloge i Jerusalem i adskillig Bevægelse.

Den sagdes at være af gammel hebraisk Oprindelse og vidnede ialfald om Dammens høie Alder. Det er mig ikke bekjendt, hvorvidt denne Indskrift senere er bleven udtydet.

Naar Herren riste den Blindsødte netop hid til Siloams Dam, da tør vel Aarsagen søges deri, at dens Vand ved disse høist eiendommelige Forholde allerede i det gamle Testaments Tid var betragtet som et Billede paa det Guds Ord, som gjør os aandeligt seende (Ez. 8, 6). Vi mindes Ordets af skjulte Kræfter baarne Udspring, dets frem-sprudlende Kraft (levende Vand, Sak. 14, 8), dets hemmelighedsfulde Løb, dets for Kjød og Blod mere eller mindre skarpe Smag, dets stille, levendegjørende Magt, hvormed det vander Menigheden, den store Konges Have paa Jorden (Ez. 47, 9 og 12). Og dette Billede er ved Jesu store Undergjerning stillet i et endnu klarere Lys. Ja nu kan vi i Siloam se hans Billede, om hvem der staar skrevet, at Ordet blev Kjød og boede iblandt os. Vi mindes hans underfulde Udspring, hans rensende og lægende Kraft; vi mindes, hvorledes han raaber til sit forsmægtende Folk: „Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke“ (Joh. 7, 37). Og den Discipel, der drak dybest af dette Kjærlighedsvæld, han slutter den hellige Skrift med Opmuntring til den Tørstige at komme og tage Livsens Vand uforstyldt (Joh. Ab. 22, 17). Men den ene Tanke griber den anden, medens vi dvæle her ved Siloams Vand, de sagte rindende, og med David prise vi den gode Hyrde, der lader os hvile paa grønne Enge og leder os hen til Hvilens Vand (S. 23, 2). Vederkvæget og med friskt Mod stige vi derpaa opover steile Bakker til Zions Top. Af, hvor taust og øde det er allevegne her i

den engang saa rige Bydel! „Derfor er vort Hjerte svagt, derfor ere vore Dine formørkede for Zions Bjergs Skyld, som er ode“ (Begr. 5, 17). 3—400 Fod stige vi op fra Siloam til den hoieste Del af den gamle By. Herfra skue vi hen over Hinnoms Dal til det onde Raads Bjerg, saa kaldet fordi Raifas der skal have havt et Landsted, hvor de Skriftfloger og Yppersteprestene lagde Raad op mod Jesus. I den sydsøstlige Skraaning af det onde Raads Bjerg se vi Hafeldama, d. e. Blodageren, med dens mange Klippegrave, og strax nedenfor løber Hinnoms og Kedrons Dalføre sammen. Der ligger, 500 Fod under vort Standpunkt, Rildens En Kogel, som dannede Grændsen mellem Juda og Benjamin Stamme (Jos. 15, 7), og hvor Abonja, Davids Søn, holdt det oprørske Gjæstebud for Rigets Stormænd (Kong. 1, 9).

Naar vi staa her paa Zion, saa vi et levende Indtryk af Jerusalems stærke Beliggenhed som Staden paa Bjerget, i Vest, Syd og Ost omgivet af Hinnoms og Kedrons dybe Klippekløfter. Kun fra Nord var den tilgængelig, og her blev den efterhaanden besat med 3 Mure. Trods Zions hoi Beliggenhed er Udsigten til alle Sider saagodt som luftet af de nærliggende lidt hoiere Bjerge, der paa alle Sider omgive Jerusalems, og fra hvis Toppe man kan skue ned til Staden og det Liv, som rører sig der. „Trindt omkring Jerusalems er Bjerge, og Herren er trindt omkring sit Folk“ (Psalm 125, 2). Disse Bjerge skulde minde om det Die deroppe over Bjergenes Top, der vaagede over Folket og gav Ugt paa det Liv, som rorte sig i dets Midte. Den Beliggenhed, som engang var Stadens Styrke, vilde nu være dens Svaghed; nogle Kanoner opplantet paa Njebjerget eller et af de

andre Bjerge vilde helt beherske Staden.

Vi træde hen til Skraanten af Zion og kaste et Blik ned i den nu saa venlige med Njetræer bevoxede Hinnoms Dal. Hvilke rædselsfulde Tildragelser har ikke foregaaet der! Hift nede tæt ved Hafeldama ligger Tofet d. e. Brandstedet (2 Kong. 23, 10), hvor den gruopvækkende Molofdyrkelse foregik, og hvorfra opsteg de smaa Børns Pines Røg, naar de bleve ofrede til Ilden; Kongerne Akas (2 Kong. 28, 3) og Manasse (2 Kong. 33, 6) sparede end ikke sine egne Borr.

Dalen blev senere en Gjenstand for Afsty og blev betragtet som et Billede paa Helvede, hvor Ormen ikke dør, og Ilden aldrig udslukkes. Jesus nævner dette Sted i Math. 5, 22: „Hvo som siger: du Daare, skal være skyldig til Helvedes Ild“ (eg. Ildens Gehenna eller Ilden i Hinnoms Dal).

Naar vi følge Skraanten af Zion videre, komme vi til den tytt-ængelste Begravelsesplads og derefter til den af Bistop Gobat anlagte protestantiske Skole, hvor omtrent 60 arabiske Gutter opdrages. Denne Bygning ligger paa Ruinerne af de gamle Mure, som omstuttede Zion; man fandt ved Udgravning i 1874, at et af de gamle Taarne har hævet sig fra den Klippe, paa hvilket Skolens Hjørnekammer er opført.

Ligeoverfor, paa den anden Side af Dalen, ligger det store paladsagtige jødiske Herberge, som den rige engelske Jøde Montefiore har ladet opføre for sine fattige Landsmænd.

Hele Hinnoms Dalbund fra dette Sted af og 500 Fod opover har været omdannet til et storartet Vandbækk; de to Tvermure over Dalen ligge der endnu. Siden Sultan Soliman udbredte disse for 300 Aar siden, er Navnet Sultandammen blevet det alminde-

lige. Sandsynligvis sigter Ef. 22, v. 9 til denne Dam og Ef. 22, 11 til Vandbækkenet nedsfor Siloams Dam. Det er ogsaa rimeligt, at Sultandammen blev fyldt af den mærkelige Vandledning fra „Salomos Damme“ syd for Betlehem: thi denne Vandledning gaar endnu over Hinnoms Dal ved den øvre Ende af Dammen, og derefter svinger Ledningen sig omkring Zion og op igjennem Thyroopondalen til Tempelpladsen.

Fra den engelske Skole gjøre vi endnu en Svung ind paa Zion til det nær Zionsporten liggende armeniske Kloster, der efter Sagnet er Ypperstepræsten Kaisas's Hus. Her vises Stedet, hvor Peder fornegtede Herren, og Gaarden, hvor Hanen gøl. Lige ved ligger det saakaldte Conakulum eller Nadverdsalen, hvor Sagnet siger, at Nadverden blev indstiftet, og hvor tillige Mandens Udgydelse skal have fundet Sted. Herfra komme vi ind i „Davids Grav.“ Det er endnu ikke ved Udgravninger bleven udredet, hvad Sandhed der ligger i dette Naavn. Rimeligt er det ialfald, at Davids Grav maa søges her i Nærheden.

Vi forlade nu det forovrigt af Begraavelsepladse opfyldte Zion og vandre nordover langs Stadens vestlige Mur. Vi møde her nogle spædalske, Jammerens og Glendighedens udtrykte Billeder. De udstrækte Haanden og bede om Almisse. Nedsfor os til Benstre] har vi øvre Hinnoms Dal, maaske det gamle Gihon (Kong. 1, 33 og 38). Fra Zafaporten boier Hinnoms Dal mod N. V. hen til Mamilladammen (Ef. 7, 9 og 36, 2), hvorfra en mindre Vandledning fører ind i Staden til den saakaldte Ezebias's Dam (2. Kron. 32, 30). Skriften bruger imidlertid oftere Udtryk, der nu synes at kunne anvendes baade paa dette Vandløb og paa Siloams, saa at det

stundom bliver uklart, til hvilke Damme der sigtes.

Strax forinden vi naa Zafaporten staa vi ved Davidsborgen, en af dybe Fæstningsgrave omgivet Sammenbygning af 5 Taarne, hvoraf det nordvestlige fra Grunden af er 60—70 Fod høit. Fra dets Tag har man en smuk Udsigt over Staden, og i Skaret mellem Djebjerg og Forargellsens Bjerg se vi Fjeldene Ost for Jordan samt et Stykke af det døde Hav's Vandspeil. Sagnet siger, at David fra dette Tag saa Batsaba. Den hele Bygning giver nu et interessant Billede af den jødiske Befæstningskunst, og det er her, vi maa søge de af Josefus omtalte Taarne Hippikus og Zafael. Ved Jerusalems Udelæggelse lod Titus dette Taarn staa, og ved Jerusalems Erobring af Korsfarerne var det dette Taarn, som bød den langvarigste Modstand. Lige bag Davidsborgen ligger den Jødemissionen tilhørende engelske Zion-Kirke, hvor Evangeliet siden Aaret 1849 har lydt for Jøder og Hedninger.

Udenfor Zafaporten finde vi et mplydrende, broget Liv af Hesteleiere, Vælgere, Pilgrime og Svadsergjængere. De forskjelligste Nationaliteter, Hudfarver og Troesbefændelser findes her repræsenterede. I Bakken er der nylig dannet en stor bekvem Plan af Grus, som er fort ud af Staden fra det saakaldte Muristan, hvor engang Johannitternes skønne Kirke og Kloster har ligget. Da Jerusalems Gader er for trange til Rjorsel, saa har Væskerne her gjort Tjeneste og baaret mere end 100,000 Læs Grus.

Veien fra Zafaporten omkring det nordvestlige Hjørne og tilbage til vort Udgangspunkt, Damastusporten, er mærkelig ved de mange Spor, de nyeste Un-

derfølgelser har bragt for Dagen af den tredie under Agrippa opførte Mur, som først stormedes af Romerne under Belæringen i Aaret 70; dens Retning falder ganske nær sammen med de nuværende Mure. Fra det nordvestlige Hjørne, hvor engang Taarnet Psefinus stod, har vi kun et lidet Reststykke til de store russiske Bygninger, der kan rumme 3000 Pilgrime; et Stykke længere borte ved Jafaveien ligger Waisenhuset „Talitha kumi,“ hvor tydske Diafonister opdrage over 100 arabiske Bøger. Lidt længere borte i nordlig Retning finde vi Schnellers Waisenhus, hvor ca. 130 Gutter faa en evangelist Opdragelse. Hvor smukke har ikke Jerusalems Om-

givelsel engang været i Nord og Nordvest. Overalt venlige Landsteder, omgivne af styggefulde Træer, frugtbare Marker og skønne Gaver. Der er mere end en Plet, som den Dag idag kan fryde Diet, men nu stikke allevegne Ruiner og Grushobe frem af Grønsværet med deres tause Vidnesbyrd om Syndens Forbandelse og Dom. Over saadanne Grushobe naa vi tilbage til Damastusporten, og vor Vandring er tilende.

Det maa bemærkes, at Planen for dette lille Skrift kun har tilladt mig løselig at berøre enkelte af de mange og vanskelige topografiske, arkæologiske og historiske Spørgsmaal, som frembød sig under Vandringen. (Nere).

Helligaftenens Oprindelse.

Oprindelsen til de saakaldte Helligaftener skrives sig fra Jøderne, der, som bekjendt, ikke regnede den borgerlige Dag som vi: fra Midnat til næste Midnat, men derimod fra Solens Nedgang den ene Dag til dens Nedgang den næste Dag. De havde saaledes Dagens Aften for Dagen selv, Sabbatens Aften for Sabbaten. I Lighed hermed begyndte man ogsaa de Festdage, der fra Jøderne indføres i den kristne Kirke, fra Solens Nedgang den foregaaende Dag. Den foregaaende Aften udgjør paa denne virkelige en Del af selve Festen, og det er denne, vi kalde Helligaften.

I den ældste kristne Kirke var det Skik, at der holdtes natlig Gudstjeneste foran hver Helligdag eller i det Mindste Natten foran de store Høitider. Da de første Kristne under sin Gudstjeneste ofte bleve overfaldne af Hedningerne, kom de derfor ofte sammen om Natten eller meget tidlig om

Morgenen. Og saa efter at Kristendommen var bleven Statsreligion, og de Kristne frit kunde øve sin Gudstjeneste, vedligeholdt man disse Sammenkomster ofte foran almindelige Søndage, men især foran de store Festdage og prægtigt Paaskenat, da Gudstjenesten begyndte fra Helligaften eller senere fra Midnat. Denne Nattegudstjeneste ansaaes som en nyttig Beredelse til en værdig Helligholdelse af den forestaaende Fest. Da nu de første Kristne, der havde saa megen ydre og indre Strid, som bekjendt, hentede mange Udtryk om sin aandelige Kamp fra Krigstjenesten (militia Christi), saa kaldte de disse natlige Sammenkomster Vigilier eller Nattevagter paa Bonnens Post. — Vigilierne bleve efterhaanden pragtfulde Gudstjenester, og især efter Kirkemødet i Nicæa kappedes Orthodoxe og Arianere om sine Vigiliers Pragt. Da denne Aftenstjeneste gav Anledning til meget

Uvæsen, begyndte man den tidligere og holdt tidligere op, indtil man fra det 14de Aarhundrede begyndte ganske at anticipere Messen. Efter den romerske Liturgi holdes denne forberedende Gudstjeneste allerede Dagen foran den første Høitidsdag. Dog benævnes denne Dag alligevel Vigilie, og Gudstjenesten, som om den var natlig, er ganske appasjet derefter, f. Ex. Julens, Helligtrekongersdags, Paasens Vigilie. Alligevel vedblev Nattetjenesten Paasnat. Paa den Maade kom den hele Vigilie dag eller Dagen for Festen til at blive en Festdag og at høre med til Høitiden.

Ved Reformationen ophævedes denne Bestemmelse; Vigilierne afskaffedes, men man optog de til dem hørende saakaldte horæ matutinæ som en tidlig Morgengudstjeneste, hvilket er Oprindelsen til de saakaldte Froprædikener (Prædiken tidlig om Morgenen) paa de store Fester. Alligevel tænkes efter gammel Skik ofte hele den gamle Vigilie dag som medhørende til Festen — som Helligaften — uden at dette dog er kirkeligt antaget, og endnu forstaar man ved Ju-

leaften, Paaste- og Pinsaften ikke blot den egentlige Aftentid, men den hele Dag. Derimod regner Kirken virkelig enhver Festdags Begyndelse efter det gamle Testaments Forbillede fra den foregaaende Aften, hvilket derfor ogsaa i den dansk-norske Kirke er optaget i adskillige Anordninger, f. Ex. i Bestemmelsen af Bededagens Begyndelse fra Kloften 6 den foregaaende Aften, og i flere Tilfælde. Dette er da i egentlig Betydning den saakaldte Helligaften.

Helligaftens Betydning kommer nu tilsyne kun i Familielivet, hvor den meget ofte feires ved huslige Andagtsøvelser; den er saaledes ofte et Slags Familiefest. Man har ogsaa udtalt Tvivl om, at der paa Helligaftenen blev holdt Gudstjeneste i Kirkerne. I den første Tid efter Reformationen helligholdtes Aftenen for de tre store Høitider — dog kun i Kjøbstæderne — med Korsange og en kort Prædiken. I den katolske Kirke festligholdes Helligaften, navnlig Juleaften, ved en pragtfuld Gudstjeneste. (Mgbl.)

Sohelten Peder Tordenstjold.

(Fortsættelse.)

Tordenstjold gif derpaa under Seil til Norge. Ogsaa Viceadmiral Gabell laa i dette Færvand for at se til, at ingen Forstærkning ad Soveien skulde ankomme til Kong Karls Hær paa Grændsen af Sverige og Norge, han skulde tillige stræbe at dække de norske Kyster, proviantere Fæstningerne og indeslutte Gøteborg; men hertil manglede et tilstrækkeligt Antal Galeier og Pramme. Tordenstjold blev da igjen beordret til Kjøbenhavn for at paaase, at en hensigtsmæssig Forstærk-

ning snarest muligt kunde blive sendt. Saasnart han antom, var han betænkt paa efter Come at virke for de Svenskes Uddrivelse af Norge og Frederikshalds Undsætning; thi foruden den personlige Interesse, dette Foretagende maatte have for ham som Nordmand, kunde han ikke Andet end dele den Begeistring, Frederikstjens heltemodige Forsvar havde fremkaldt overalt i Danmark. Han indgav derfor en Memorial til Admiral Gillelen, hvori han, som han siger, „fore-

drager i Enfoldighed, hvad der kan være til Conservation for det fattige Norge søndensjelds." Han udviklede noiagtigt og klart saabel den fiendtlige Armees Stilling paa Grændsen, som ved hvilke Hjælpemidler den kunde fordrives derfra, hvortil fornemmelig efter hans For- mening udfordredes „en Del fladbun- dede Fartøier, der kunde trænge sig igjen- nem ved Svinesund for Fæstningen at secundere. „Dette Forslag fik endnu mere Begt ved Tordenskjolds noiagtige Kjendskab til Kysten, og fandt saaledes Admiralitetets og Kongens Bisald. I de nærmeste otte Dage blev der givet Befaling til, at netop de Fartøier, som Tordenskjold i sin Memorial havde næv- net, skulde udrustes for at gaa til Norge. Endmere beordredes ved en kongelig Skrivelse: „Kaptein adle og velmand- haste Peder Tordenskjold som Formand og ældste Kommanderende for de ad Nordsoen destinerede kongelige Fartøier „Hjelperen“ og Noæh Art“ samt de trende Galeier „Prinds Christian,“ „Lo- vise“ og „Charlotte Amalie“ udi Folge med Fregatterne „Hvide Drn“ og „Vind- hunden“, paa første gode blæsende Vind til Norge at afseile, og der indhente Vi- ceadmiral Gabells nærmere Ordre om, hvad han sig videre til Fiendens fore- havende Dessein at hindre og til ham Afbræk at gjøre skulde foretage.“

Saaledes var da Tordenskjold endelig, sjønt under Gabells Overkommando, bleven Chef for en Eskadre, og det var ikke med hans gode Villie, at han maatte vente en Tidlang i Kjøbenhavn for at oppebie nogle Transportskibe, der skulde gaa med ham til Norge. Men da der imidlertid fra Gabell indløb Efterret- ning om, at en svensk Flotille med Am- munition og Proviant var udloben fra Gøteborg og langs med Skjærene listede sig under Kysten for at komme til Svi-

nesund, fik Tordenskjold Befaling til strax at gaa under Seil med de i Dr- dren nævnte Skibe. Den 2den Juni lettede han Anker, hilste i Sundet en en- gelsk Flaade, passerede samme Dag Kron- borg og krydsede sig op mod Norge.

Efter nogle Dages Forløb lagde Vin- den sig og Tordenskjold lod derfor sin Flotille gaa tilankers tæt udenfor Strøm- stad ved den svenske Kyst. Af nogle svenske Fiskere erfarede han, at den svenske Galeislaade, der var bestemt mod Frederikssten, laa i en Havn ved Navn D y n e k i e n, nogle Mile sydligere, og at de fleste Officerer vare budne til Bryllup den næste Dag, men at de øvrige vilde holde Gjæstebud ombord paa Flo- tillen.

At erobre eller tilintetgjøre denne Flaade var at afgjøre Norges Skjebne, og da Vinden mod Aften begyndte at blæse gunstig, fan man vel tænke sig, at Tordenskjold i det Mindste vilde vove et Forsøg paa en saa dristig Handling. Men et Angreb af denne Natur var ingen Veg. Den fiendtlige Eskadre havde, siden den løb ud fra Gøteborg, bestandig holdt sig indenskjærs, og denne de Sven- skes Forsigtighed var naturligvis ikke af- tagen nu, da de vidste, at de befandt sig i Nærheden af den danske Flaade under Admiral Gabell. Havnen Dnyekilen, hvor de svenske Skibe laa, havde et Ind- løb, der paa de fleste Steder ikke var bredere end 180 Sctid; det snoede sig mellem Skjær og Klipper og var for- svaret ved et Batteri paa tolvpundige Kanoner, som var opført paa en liden Holme midt i Indlobet, og desuden var en Afdeling af Infanteri paa omtrent 4000 Mand trukken sammen, for med deres Musketter at tilbagevise ethvert An- greb, dersom Noget skulde være dristig nok til at vove det. Og virkelig troede de Svenske sig aldeles sikre i denne Havn:

da Kong Karl nogle Dage aflagde et Besøg i Dnynefilen, havde Schouthynacht Knappe, der kommanderede den svenske Flotille, tilfagt ham, „at de vel skulde trænge sig ind langs Skærene med deres Artilleri til Frederikshald, og at, hvor de laa, Ingen skulde være capabel at komme til dem.“

Om Morgenen den 8de Juli 1716 lettede Tordensfjolds Eskadre Anker, og „Den hvide Drn“ løb Fregatten „Vindhunden“ paa Siden. Dette sidste Skib kommanderedes af den tapre Premierloitnant Grib, der selv i et lidet Skrift har fortalt de mærkeligste Omstændigheder ved dette eventyrlige Angreb. Tordensfjold raabte over til Loitnant Grib, „at han havde Rapport, at den svenske Schouthynacht idag vilde gasterere paa sin Flotille, om det ikke var raadeligt at gaa ind og være hans Gæst ubuden;“ hvortil han svarede, „at havde Tordensfjold Ordre, saa havde han Lyft; jo før jo heller, medens de havde hele Dagen for sig og en soielig Vind; Gud give Lykke!“ Videre Krigsraad, lægger Loitnant Grib til i sin Beretning, blev der ikke holdt.

Da den danske Eskadre nærmede sig Indlobet til Havnen Dnynefilen, gif Tordensfjold ombord paa Stykprammen „Hjælperen“, der var bestemt til at aabne Angrebet. Tæt udenfor Havnen laa paa Vagt de to fiendtlige Fregatter „Vreden“ og „Bellona“, der imidlertid strax traf sig tilbage, saasnart Flotillen nærmede sig. Saaledes var da Indlobet forsaa- vidt tilgjængeligt; paa de danske Skibe var gjort klart Dæk til at slaes, og for

en frisk Vind feilede hele Eskadren, „Hjælperen“ i Spidsen, ind i Dnynefilen. En heftig Ild blev aabnet paa de danske Fartøier saavel fra det Batteri, der dækkede Indlobet som fra de i Havnen liggende Skibe, fornemmelig fra Stykprammen „Stenbukken“, der var bevæbnet med 24 Kanoner. Men Tordensfjold lod ikke løsne et eneste Skud, inden man var saa nær, at de sexpundige Kugler mageligt kunde gjøre deres Virkning, og man havde naaet et saa bredt Sted af Indlobet, at Fartøierne jevn- sides kunde rangere sig og lade Bred- siden spille mod Fienden; derpaa vedblev Kanonaden uafbrudt fra begge Sider ind- til Klokken 11 om Formiddagen, da de Svenskes Ild begyndte at sagnes. Hen- imod Middagen havde Vinden lagt sig, den tætte Rrudtdamp hang som en Tor- densfy om Bjergene, Skibene og Sto- vene, og Intet var at se igennem den uden Glimtet af Kanonerne og af det svenske Infantries Musketsalver. Bag dette Skjul lagde Galeierne alle Klarer ud og buxerede de danske Fartøier ind i Havnen. „Hjælperen“ og „Vindhun- den“ bleve bragte Fienden paa et Mu- sketskud nær, men „Den hvide Drn“ var kommen ind i en Hul mellem to Klip- per, havde faaet sin Talkelag nedskudt og havde intet Fartøi til at buxere sig med uden sin egen Chaluppe; den maatte da blive liggende, hvor den var, medens den dog lod sine Kanoner tappert høre og saaledes i det Mindste forogede Rrudt- dampen, der skulte Skibenes Bevæ- gelser. (Mere).

Blandinger. — Nytt og Gammelt.

„Basaprinssessen“. Helga de la Brache i Stockholm er død. Søndag d. 11te Jan. døde paa Nannylund i Djurgården den i sin Tid meget omtalte Helga de la Brache i meget fattige Omstændigheder, men lige til sin Død pleiet af en tro Tjenerinde.

Som man kanse erindrer, vakte omkring 1860 den Proces, som da førtes angaaende den nu Afsdødes Paastand paa at være en ægte Datter af Kong Gustaf IV Adolf og hans Gemalinde Frederikke Wilhelmine Dorothea af Baden, en ikke ringe Opsigt. Der var meget høitstillede Personer som det lykkedes hende at faa hibragt Interesse for sine, antagelig af en livlig og ved slittig Romanlæsning yderligen befrugtet Fantasi frembrungne, romantiske Fortællinger om Minder fra sin Barndom og første Ungdom, da hun i al Hemmelighed skulde være bleven opfostreret i Kalsruhe, om hvorledes hun, ankommen til Sverige, bortførtes i Fangenskab til Örebro eller Besterås Slot, den fortsatte Forfølgelse efter Frigivelsen o. s. v. i det Uendelige. Faktisk er det imidlertid, at hun i mange Aar af Udenrigsministeriets hemmelige Midler havde en Understøttelse stor 1,500 Kr., at denne Sum omkring 1860 efter Forslag fra to mere bekendte Rigsdagsmænd, hos hvilke hun ogsaa havde forstaaet at vække Interesse for sin Sag, forhøiedes til 3,000 Kr. Bevilgningen inddroges kort efter, da det antoges konstateret under Processen, at den angivelige Kongedatter kun var en stockholmsk Vagtmesterdatter med det plebejiske Navn Magnusson.

Omtrent 1840 forestod hun under Navnet Helga de la Brache en Pige-pension i Örebro sammen med en Ven-

inde, Jenny Aspegren. Denne Veninde, som i sin Livstid helt og holdent opofrede sig for den formentlige Basaetling og døde i fast Tro paa, at Helgas Paa-stand var rigtig, har kanse været den, som har bidraget kraftigst til, at Fyrstindeestabet hos Florentina Magnusson blev en fix Ide, saa at hun drevs fremad paa en Vej, hvor hun kun fik træde paa Torne.

Den Proces, hvis Udfald pludseligt skuffede Helga de la Braches Berægninger, paabegyndtes af en Mand, som gjennem sin Hustru bragtes til at tro paa „Basaprinssessens“ Fortællinger; senere, da han troede at være paa det Rene med, at han var vilblevet af en listig Bedrageriske, krævede han Lovens strenge Straf over hende. Forresten er det den almindelige Tro hos dem, som kjendte hende, at hun i god Tro udgav sig for Basaetling.

De sidste tunge og lange Aar af dette formentlige Martyrium var kun en eneste fortviblet Kamp for Tilværelsen; hun opholdtes kun ved Gæmildhed fra Folk, som i Basaprinssessen nu ikke saa Andet end et stakkels nedtrykt og hjælpeløst Væsen, der var bleven Offer for en fix Ide.

Afsdøde, hvis fulde Navn ifølge Ministerialbogen var Anna Florentina (eller Helga) de la Brache, var født 1817 i Stockholm, men efter eget Sigende i Schweiz.

Hun døde paa et fattigt Tagkammer. Endnu i sine sidste Diebliske var hun fast overbevist om sin kongelige Byrd. Kort før Dødsøieblikket opfordrede hun sin Advokat til vedblivende at kæmpe for hendes Sag, „der var retsfærdig.“

(Wgbl.)

En hollandsk Tronprætendent.

Da Prindsen af Oranien ifjor døde, svandt Udsigterne til det gamle berømte Hus Oraniens Bevarelse ned til et Minimum. Hans Fader, Kong Wilhelm den tredje, er næsten 68 Aar gammel og har nu kun en liden Datter paa 4 Aar med sin unge Dronning Emma. Naar han dør, tilfalder Tronen i Holland denne lille Prindsesse, og for saa vidt er Tronfølgen i Holland sikret — kun mellem hendes Friere kan der opstaa Rappesrid. Men en Oranier faar Verdnen ikke mere at se.

Dette har hidtil været den almindelige Tro, men nu kommer der nede fra Italien Efterretning om, at der i Kalabrien lever direkte mandlige Descendenter af en yngre Son af Huset Oranien, som skal have bosat sig dernede i Aaret 1667, efter at være fordreven fra sit Fædreland af politiske Begivenheder.

Med denne mærkelige Sag hænger det saaledes sammen:

Da Cromwell havde overvundet Hollands Flaade, som længe havde været Englands Overmand, fordrev han Oranierne fra Holland og tvang i Freden 1654 de hollandske Generalstater til endelig at forpligte sig til aldrig at vælge nogen Guvernør eller Generalissimus blandt Prindserne af Oranien. Tretten Aar efter blev denne Forpligtelse udtrykkelig anerkjendt af Generalstaterne.

Som Følge heraf forlod alle Prindserne af Oranien Landet og bosatte sig i andre Lande. En af dem kom til Kalabrien og tog Ophold i Landsbyen Pianè Crati ved Cosenza. Han var meget rig og kjøbte udstrakte Jorder, der kaldtes og endnu kaldes Bagliva-Silana. De skulle have kostet ham to Mill. Disse Besiddelser nedarbejdes i Familien fra Slægt til Slægt, og de-

res sidste Eier var Mario de Chalons d'Orange, Prinds af Geneve.

Da Frankmændene ved dette Aarhundredes Begyndelse erobrede Neapel, drog denne Mand med sin Familie til Sicilien sammen med Kong Ferdinand d. IV. Hans Paladser i Cosenza odelagdes, og efter Loven af 1ste Sept. 1806, som ophævede den neapolitaniske Lensadel, inddroges alle hans Godser. Nu blev Familien saa forarmet, at den ikke engang formaaede at gjøre sine Fordringer gjældende, og først mange Aar efter gjorde den Krav paa atter at komme i Besiddelse af de konfiskerede Godser, men i 1873 blev den afsøjt ved en Højesteretsdom, som det hed sig, ene fordi den ikke evnede at antage en Advokat til at føre Sagen. Et nyt Forsøg, som gjordes Aaret efter, havde samme uheldige Udfald.

Den Gang levede der af denne Slægt endnu tre Brødre og fire Søstre. To af Brødrene, den ældste og den yngste, Giovanni Battista og Enrico, ere senere døde: den mellemste, Giovanni Vittore, bor i Cosenza, men er barnløs; Enrico har efterladt en Enke og Datter i Rossano, Giovanni, Battista en Son ved Navn Francesco. I 1857 var det lykkets Familien at blive indskreven i Byen Cosenzas Adelsbroderskab med en udtrykkelig Aerkjendelse, „efter fremlagte, omhyggelig undersøgte Dokumenter,“ af deres Adelskab som Prindsen af Nassau og Geneve.

Familien har gjentagne Gange henvendt sig til Regjeringen i Holland for at blive anerkjendt som Kongens lovlige Slægtninger. Sidste Gang skeede det i 1827. Den Gang opholdt flere kvindelige Medlemmer af Familien sig som Nonner i Klosteret Santa Chiara i Pa-lermo, og Erkebiskopen i denne Stad,

Kardinal Gravina, forfattede i deres Navn et Brevskrift, som gjennem den hollandske Konsul blev indsendt til Kong Wilhelm den Første. Den daværende Udenrigsminister, Derinhold, svarede paa dette Andragende, at Kongen var rede til at anerkjende Familien, saafremt den ved bestemte Breviser godtgjorde sin Nedstamning fra Huset Dranien. Ved forskjellige sammenstodende uheldige Omstændigheder gik disse Forhandlinger istaa til 1852, da den daværende Prinds af Dranien kom til Neapel. Under hans Ophold her blev der samlet en Mængde Dokumenter, som overleveredes til den hollandske Konsul i Neapel og derfra overgik til Kongens private Kabinet i Haag. Men atter bleve Underhandlingerne afbrudte, og siden den Tid har den stakkels Familie, træt af sine mange frugtesløse Forsøg, givet Afstald paa alle Reklamationer, indtil Prindsen af Dra-

niens Død har gjenvakt deres Forhaabninger tilfve. Ved Hjælp af Underpræfekten i Rossano er den nu atter i Færd med at samle Dokumenter og nye Breviser for sin høie Byrd, og saasnart dette Arbejde er gjort, kan man altsaa vente at høre fra den. (Berl. Tid.)

Nogle amerikanske Myntstykkers Handelsværdi. Solvdollar af Aaret 1800, \$1.10; Solvdollar af Aaret 1838, \$15.00; Solvdollar af Aaret 1839, \$10.00; Solvdollar af Aaret 1851—52, \$20.00 hver; Halvdollarstykker af Aaret 1796 noteres \$15.00; Halvdollarstykker af Aaret 1797 noteres \$12.00; Halvdollarstykker af Aaret 1861, original \$200.00; og den 2den Udgave (there struck), \$2.50; Quarter-Dollars af Aaret 1823, \$12.00 og af Aaret 1827, \$20.00. Disse Priser betales af Myntsamlere, som købe de nævnte Mynter for at fuldstændiggjøre sine Samlinger.

G a a d e r.

No. 255.

1. 2. 3.

Paa Hjerget fødtes jeg, og paa de stærke Binger
Jeg Liv og Frugtbarhed til Dalen bringer.

3. 1. 2.

Om dette vil jeg sige blot.
At det betyder noget Godt.

2. 1. 3. 3. 1. 2.

Naar Ven fra Bennen stilles maa,
Som Bud fra Hjerterne vi gaa.

(Chr. Bredsdorff).

A n m. Dplosninger skal komme i No. 7. — Under Gaaden i forrige No. skalde staa Mærket XX. — Dplosning paa Gaaden No. 253 er indsendt af G. T., Clifton, Bosque Co., Texas. — Naar man skal opløse en Rebus, maa man ikke altid tage det meget noie med Ortografien; naar det passer til Udtalen, saa ansees det ofte for godt nok. F. Ex., i et Blad stod aftegnet en Cylinder, og saa var Bogstaven u gjentaget nogle Gange (altsaa: Cylinder u'er); det skalde være C y l i n d e r u h r.

F n d h o l d: Paafterherberget (Digt). — Den hellige Johannes. — I Skumringen. — Sortebøden. — Grev Chist:field og Apostelen Paulus. — Reiseindtryk og Skildringer fra det hellige Land. — Helligastensens Oprindelse. — Søhelten Peder Tordenskjold. — Blandinger. — Myt og Gammelt. — Gaader.

R. F. B. Portman,
JUSTICE OF THE PEACE,
ATTY. AT LAW, NOTARY, REAL ESTATE.

Office over Klopps Drug Store, DECORAH, IOWA.

C. R. WILLETT.
N. WILLET.

ESTABLISHED
A. D. 1857.

Willett & Willett,

ATTORNEY'S AT LAW,
DECORAH, — — — — IOWA.

Haus Johnsen,
SADELMAGER.

handler med

Sadler, Svøber, Bidstler etc.,
forfærdiger i sit eget Værksted efter Bestilling alle Slags Puder, Sælringe etc.
Decorah, - - - - Iowa.

RUTH BROTHERS,

DECORAH, IOWA.

handler med Stangjern, Spiger og Glas, Koge- og Kaffeovne samt
Kobber- og Blikvarer, Gaardsredskaber og Værktøi, Bygningsmaterialier,
saasom Binduesglas, Døre, Blinds, Bygningspapir, Blyhvidt og Olie.
Kobber- og Blikvarer repareret. Tagrenden forfærdiges til billige Priser.

E. CUTLER ATTORNEY AT LAW & General Insurance Agent
Office in Adams Block. DECORAH, IOWA.

T. E. Egge, NOTARIUS PUBLICUS, udfærdiger Skjøder, Pan-
teobligationer, Føderaadskontrakter etc. Auditors
Office i Courthuset, DECORAH, IOWA.

J. T. RELF,
PHOTOGRAF,

handler med Kammer, Lister, Albums, Fløiels-Indfatninger, Stereoskop-Billeder etc
Gamle Billeder kopieres.

Smaa børn photograferes ved den nye Methode langt hurtigere end før. Alle mine Negativ billeder retoucheres af den udmærkede Retoucher, Hr. Eugene Austin. Aflæg mig et Besøg. Mit Galleri er over Montgomerys Drugstore,
Decorah, Iowa.

P. H. WHALEN

handler med

Manufaktur- og Kolonialvarer,

Hatte og Huer, Støvler og Sko etc. etc.

Sydsiden af Water Street = = = Decorah, Iowa.

99 CENT STORE 99

For Galanteri-Barer, Guldstads, Solvtøi,
Billed-Hammer,
etc. - - - etc. - - - etc.

Familien Heldringen,

en udmærket, fristelig Fortælling af Eugenia v. Migglass, 17 mindre Fortællinger, forskjellige Biografier og meget andet Læsestof, (24 Hefter — 1 ældre Udgang af „For Hjemmet“) sendes portofrit for \$1.50.

Adresse R. Thronsdjen, Decorah, Iowa.

C. C. COOK Optikus og Uhrmager, har tilsalgs Brillor de bedste
i H a n d e l e n. Lomme- og Stue-Uhre repareres smukt.
Tæt ved Post Office, Decorah, Iowa.

6 tidligere Bind af „For Hjemmet“,

indeholdende flere store og en Mængde mindre Fortællinger (72 Hefter, over 2,100 Oksafsider med Titelblade og Register til hvert Bind) sendes portofrit eller pr. betalt Express til hvilkensomhelst Adresse her i Landet for \$5.00. (Enkelte Bind kunne ogsaa sendes til Norge og Danmark for \$1.00 Stykket).
Bed et Bind forstaaes 12 Hefter.

Adresse:

R. Thronsdjen, Decorah, Iowa.

Day Brothers Lumber-Yard

Sælger Lumber i Stort og Smaat, Laths, Shingles, Sakh, Doors & Blinds, Tagrender og Bygningspapir. Hele Jernbanevoagn-Ladninger leveres til lave Priser.

Tæt ved Jernbane-Depotet, Decorah, Iowa.

K. I. HAUGEN.

Dealer in

GENERAL MERCHANDICE,
Decorah, - - - Iowa.

Decorah Business College

tilbyder et omfattende praktisk Kursus for \$30.00 (Terminens Længde efter Enhvers Behov). Man kan begynde naarsomhelst hele Aaret igjennem, og Skolen har ogsaa en Klasse for Damer. Bestyreren er en Bogholder med 35 Aars Praxis. Skolens 9de Aars - Cirkulær sendes til Enhver, som derom henvender sig til Bestyreren

JOHN R. SLACK.

Iver Larsen
sælger udelukkende for Kontant og handler med
DRYGOODS, NOTIONS,
Færdiggjorte Klæder,
Hatte, Huer, Støvler, Sko, Kolonialvarer, etc. etc.
i Brødrene Gulliksons forrige Store.
Decorah - - Iowa.

A. C. Smith, M. D.,
Dien- og Dre-Læge.
Decorah : : Iowa.

Vi kan tilraade vore Læsere
at kjøbe sit Skotøi hos
L. M. ENGER,
respektabel Skohandler,
2den Dør Vest for 1st National Bank,
DECORAH, - - - - - IOWA.
u b.

O. A. Nordgaard
anbefaler sin nu just begyndte
Handel med Groceries.
N. Brestes forrige Store, Water Street, tæt ved Broen,
Decorah, = = = = Iowa.

Den interessante Fortælling „Pater Clements“, Gustav Vasas
Historie og meget andet Læsestof (12 Hefter, 18de Bind af „For Hjemmet“)
sendes portofrit for \$1.00.
Toældgamle Sange fornnyede („Lobtalvisen“ og „deng hvide ABC“),
sendes portofrit for 10 Cts.

Adresse : R. Thronsen, Box 1014, Decorah, Iowa.

E. P. Johnson,
ATTORNEY AT LAW,
Office over Winnesheik County Bank, - - - Decorah, Iowa.

G. I. Wændling

forfærdiger

Kaleschevogne og Buggier
og forøvrigt alle slags Kjøretøier efter Bestilling.
Reparationer udføres.

Bekkested paa Hjørnet af Washington St. og Broadway.

Decorah, Iowa.

ST. OLAF'S SCHOOL,

En lutherisk Høiskole for Gutter og Piger,
Northfield, Minnesota.

Nye Terminer begynder i April, September og November. Betalingen er \$30.00 for Skoleaaret (10 Maaned) og for en Termin i Forhold. Kost billig. Nærmere Underretning faaes ved Henvendelse til Bestyreren

Th. N. Mohn, Northfield, Minn.

E. P. Haugen,

Carver af

Decorah Marble Works.

Water St. - - DECORAH, IOWA.

Jeg har sikret mig de bedste Arbeidere og kan udføre smukt og billigt Arbeide. Da jeg ogsaa har norske Stenhuggere, har Landsmænd den Fordel, at de kan faa sin Inscription feilfri, hvilket er aldeles umuligt, hvor man blot har Arbeidere af andre Nationer.

Som reisende Agenter har jeg engageret Dhr. J. W. Hoy, Thorvald Ropsland D. G. Arnesen og M. W. Ridder.

E. P. Haugen.

Enhver, som ønsker Gravstene, og ikke træffer min Agent, kan derom tilskrive mig samt angive, hvor kostbar Sten han ønsker, og jeg skal da sende ham Tegninger med Vedføjet Pris, hvorefter han kan sende mig tilbage det Exemplar, han udvælger, tilligemed Ordre og Inscription samt nærmeste Fragt-Office.

E. P. Haugen.

F. N. EGGE,

Smedeværksted, Water Street, lidt Vest for Woolen Factory, Decorah, Iowa.

Hesteføning, Reparation af Plouge og alle
Slags Gaardsredskaber,

samt Alt til mit Fag hørende Arbeide udføres billigt og forsvarligt.